

2

MASHRAB ERMATOV

AN'ANAVIY
XONANDALIK

M¹¹

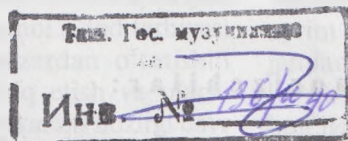
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM
VAZIRLIGI

O'RTA MAXSUS, KASB-HUNAR TA'LIMI MARKAZI

MASHRAB ERMATOV

AN'ANAVIY XONANDALIK

Akademik litsey va kasb-hunar kollejlari uchun o'quv qo'llanma

TOSHKENT
ABDULLA QODIRIY NOMIDAGI XALQ MEROSI NASHRIYOTI
2003

Ermatov Mashrab.

An'anaviy xonandalik: Akademik litsey va kasb-hunar kollejlari uchun o'quv qo'llanma /Maxsus muharrir: R.Q. Qosimov. T. : A. Qodiriy nomidagi xalq merosi nashr., 2003. - 72b.

Sarlavhada: O'zR Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, O'rta maxsus, kasb-hunar ta'lim markazi.

BBK 85.314ya722

O'zbekiston Respublikasi Madaniyat ishlari vazirligining madaniyat va san'at sohasi bo'yicha o'quv-uslubiy kengashi nashrga tavsiya etgan

O'zbekiston davlat konservatoriyasi An'anaviy ijrochilik kafedrasining dotsenti Mashrab Ermatovning mazkur o'quv qo'llanmasi musiqa va san'at akademik litsey va kollejlari, oliy o'quv yurtlarida an'anaviy xonandalik ixtisosligi bo'yicha saboq olayotgan o'quvchilar uchun mo'ljallangan. Unda an'anaviy xonandalik san'atiga xos ijrochilik an'analari yoritilgan, hamda ustoz sanatkorlar uslubida ijro etilgan musiqiy namunalarning notasi o'rin olgan.

Mazkur o'quv qo'llanma O'zbekiston davlat konservatoriyasi ilmiy-uslubiy kengashi tomonidan nashrga tavsiya etilgan.

Maxsus muharrir:

Qosimov R.Q. — O'zbekiston Davlat Konservatoriyasi An'anaviy ijrochilik kafedrasining mudiri, professor v.b.

Taqrizchilar:

Tojiboyev M. — O'zbekiston davlat konservatoriyasi An'anaviy ijrochilik kafedrasida katta o'qituvchisi, O'zbekiston xalq hofizi;

Xudoynazarov M. — A. Qodiriy nomli Toshkent davlat Madaniyat instituti, Xalq ashula va raqs ansambli rahbarligi kafedrasida dotsenti.

KIRISH

Xonandalik san'ati musiqiy merosimizning uzoq o'tmishdan hozirgi kungacha yetib kelishida, shakllanishida va rivojida muhim ahamiyat kasb etib kelgan. Boy musiqa merosimizning jonli jarayonini belgilovchi omil ham ana shu xonandalik va sozandalik san'atidir. Musiqa merosimizda xalqimizning ko'p asrlik o'tmishi, qadriyatlari, an'analari, ma'naviyat va ruhiyati kabi qator tarixiy jihatlar o'z aksini topgan. Shu bois bo'lsa kerak musiqashunos olimlar bunga nisbatan "Maqomlar xalqimiz o'tmishining ohanglardagi in'ikosi" deyishadi. Ijrochilik bilan bog'liq omillarda esa sozandalik va xonandalik asosiy ijro mezoni sifatida gavdalanadi. Shuning uchun ham o'tmish davomida, xonanda va sozandalar amaliyotida, turli va o'ziga xos milliy, ijrochilik bilan bog'liq an'analari, uslublar yuzaga kelgan. Bu an'analari xalqimizning hayoti bilan chambarchas bog'liqdir. Ya'ni, turmush tarzi, hududiy zonalar, mahalliy an'analari shular jumlasidandir.

Xalqimiz o'tmishini o'rganish va shunga munosib bo'lish, zamonamizning har bir kishisi uchun muqaddas burchdir. Davlatimizning "o'tmishi milliy qadriyatlariga va an'alariga asoslangan munosib kelajak barpo etish" qabilidagi da'vati ham, buyuk kelajak va shunga munosib barkamol avlod tarbiyasi bilan bog'liqdir. Shu nuqtai nazardan o'tmishni o'zlashtirish, ilmiy-nazariy tadqiq etish va ularni kelajak avlod namoyandalariga yetkazish hozirgi davr talab va ehtiyojlaridagi dolzarb masalalardan hisoblanadi.

Xonandalik mezoni insoniyatning kamoloti, saviyasi, ma'naviyat va ruhiyati bilan bog'liq bo'lgan barcha jarayonlarida muhim ahamiyat kasb etib kelgan san'at sohasidir. Xalqning har qanday holatida "ovoz tarannumi" bilan bog'liq amal eng muhim hisoblangan. Chunki, bizga yetib keladigan har qanday axborotlarni aksariyati "ovoz" vositasida amalga oshiriladi va biz "ovoz" orqali qabul qilamiz. Shu bois inson ruhiyatining ozug'i ham mukammal va sirli ovoz ekanligi doimo ta'kidlab kelindi. O'zbek xonandachiligidagi sir-sinoatlarni, ularning betakror talqinlarini har tomonlama sifatli va arzigulik o'rganish, shu bilan birga yoshlar e'tiboriga yetkazish shu soha mutasaddi o'qituvchilarining burchi desak

mubolag'a bo'lmaydi.

O'zbek xonandalik ijrochiligiga nazar solar ekanmiz, har bir vohada o'ziga xos xonandalik ijro an'analari shakllanganligining guvohi bo'lamiz. Ular o'z ijroviy xususiyatlari doirasida turlanadilar. Qo'shiqchilik, ashulachilik, laparchilik, xonandalik, hofizlik, yallachilik kabi ijro turlari shular jumlasidandir. Ularning har biri amaliyotda o'z o'zni, salohiyati, mavqei va namoyandalariga egadir. Qayd etish lozimki, xonandalik bilan bog'liq har bir janr o'zining ichki qonuniyatlariga ega bo'ladi. Ijrochilikda esa, bu muhim xisoblanadi. Muhimligi, har qanday ijro uslubini to'g'ri o'rganish bilan bog'liqdir. Ayniqsa, an'anaviy ijro uslubi iste'dod, saboq va ko'p mehnat talab etadi.

Ushbu o'quv qo'llanmada an'anaviy xonandalik amaliyotidagi ayrim jarayonlarga zarur tushunchalar, maslahatlar, ko'rsatmalar va izohlar berib o'tishga jazm etildi. Shu nuqtai nazardan, qo'llanma maxsus musiqa va san'at akademik litseylari va kollejlari, musiqa Yonalishidagi oliy o'quv yurtlari talabalarining an'anaviy xonandalik mutaxassisligi sinfi uchun mo'ljallangan.

Mazkur qo'llanmada an'anaviy xonandalikka xos ayrim nazariy hamda amaliy uslubiy tavsiyalar jamlangan. Ya'ni, qo'llanma ikki qismdan iborat bo'lib, mumtoz xonandalik ijro amaliyoti bilan bog'liq ma'lumotlar, hamda xalq musiqasi yo'lida yaratilgan ashulalar va keksa avlod bastakorlarining mumtoz uslubdagi asarlari keltirilgan. Musiqiy namunalar ustoz san'atkorlarning ijrolaridan, ularning uslubiga xos tarzda muallif tomonidan notaga olingan. Birinchi bo'limda: Mumtoz xonandalik xususida, xonandalikdagi ayrim ijro uslublarining ijrochilik amaliyotidagi ahamiyati yoritib berilgan. To'plamga kiritilgan asarlar maxsus tanlangan bo'lib, zamonaviy mumtoz ijrochiligidagi eng yetuk, ustoz xonanda va bastakorlarining ijodlaridan namunalar tanlangan. Shu bois ularga tegishli ma'lumotlar va asarlarning qisqacha sharhi keltirilgan. Yosh xonandalarning ashula ijrochilik san'atini o'zlashtirishlarida muhim hisoblangan "saboq an'analari" baholi qudrat yoritilgan. Ikkinchi bo'limda bastakor va xonandalar ijodidan tanlangan musiqiy asarlarning nota namunalari o'rin olgan.

XONANDALIK SAN'ATI XUSUSIDA

O'zbek xonandalik san'ati qadim zamonlardan boshlab xalqimiz hayotining eng go'zal qadriyati va ma'naviyati negizida yuzaga kela boshlagan. O'tish davomida ular turli an'analar bilan sug'orilgan. Har bir vohada o'ziga xos ijro turlari shakllangan. Rivoji davomida esa, har biri o'z xususiyatlari asosida an'anaviylik kasb etishga muyassar bo'lgan.

Ma'lumki, ovoz talqini musiqada eng mukammal ijro turi hisoblanadi. Mukammallik esa, o'z o'rnida seyr, joziba, nafosat, badiha va ruhiyat bilan bog'liq barcha his-tuyg'u va xususiyatlarni o'zida mujassam etadi. O'zbek xonandalik san'atining yetuk omillari ham shundadir. Demak, xonandalik, ijrochilik amaliyotining eng mukammal va zabardast yo'nalishi bo'lsa, uning mezonlari nimalardan iborat degan fikr tug'ilishi tabiiydir. Darhaqiqat, har qanday amalning o'z ichki va tashqi sifat-xususiyatlari bo'lgani kabi xonandalikda ham bir qator bu muammo bilan bog'liq jarayonlar mavjud.

O'zbek xonandalik san'ati amaliyotida azaldan o'ziga xos milliy ashulachilik xususiyatlari shakllangan. Bu avvalo ovoz talqini uslublari bilan bog'liq bo'lsa, keyinchalik vohaviy, mahalliy va shaxsiy darajada rivojlanib kelingan. Chunki, bu jarayonda ashulachining ovozi, ovoz sadolantirish uslubi, kuy ohangi va so'z talaffuzlari kabi jihatlari bir meyorda amalga oshirilishi lozimdir. Ijroda esa, uning saviyasi muhim hisoblanadi. Xonandaning saviyasini anglatadigan jihatlari: xonandaning ovoz imkoniyatlari (ya'ni ovozning diapozoni, tembri va hokazo), latifligi yoki hastaligi, dardi, ilmi, bilimi va shu kabilardir. Demak, xonandadagi eng muhim birlamchi jarayon ovozdur.

Odatga ko'ra, xonandalar orasida ovozlari turlichadir. Lekin uni ilmiy tadqiq etgan olimlar ham mavjud. Shulardan biri Dovud Mullaqandovdir. Olim 1959-yili chop etilgan "O'zbekiston xalq sozandalari" kitobidagi "O'zbek milliy xonandaligining ayrim xususiyatlari va turlari" maqolasida ovoz xususiyatlari haqida fikr yuritadi. U xonandalik amaliyotida mavjud bo'lgan ovozlarni uch turga bo'ladi va ta'riflab beradi. Olimning yozishicha ovoz talqinining 3 xususiyati mavjuddir. Ya'ni: "binnigi" (dimog'da aytiladigan ashula turi), "guligi" (tomoqda ijro etiladigan ovoz turi), "ishkami" (asosan ashula aytish paytida qoringa nafas olib aytadigan ashulachilar toifasi) ovozlari. Olim bu ovozlarni sharhlab, bu ovozlarning ayrim soxiblari misolida ko'rsatib beradi. Bu albatta to'g'ri tasavvur etishga imkon beradi. Jumladan: "binnigi" uslubining namoyandalari sifatida mashhur Xorazmlik hofizlar Matyusuf Xarratov va Sheroziy nomi bilan mashhur bo'lgan Madrahim Yoqubovni keltirgan. Farg'ona vodiysining ustoz san'atkorlaridan biri bo'lgan Jo'raxon Sultonovni "guligi" uslubda aytadigan

xonanda sifatida bayon etadi. D. Mullaqandov "ishkami" ovoz ijrochiligi uslubini har tomonlama qulay va o'ziga xosligi haqida yozib, eng yorqin ovozlari shu uslubda ijro etilishini qayd etib o'tadi. Bunday ovoz soxiblari qatoriga esa, buxorolik mashhur hofiz Domla Halim Ibodov, andijonlik ustoz san'atkorlar Abdulla Fayziyev (Abdulla taroq nomi bilan mashhur) va Berkinboy Fayziyevlar, farg'onalik Jamol xofiz G'iyosov kabilarning nomlarini keltiradi. Olimning, ovozlarni bu turlarga bo'lishi juda o'rinli. Lekin— deb yozadi musiqashunos S. Begmatov "Mumtoz xonandalik san'ati mezonlari" maqolasida, - O'zbekiston hududidagi hofizlar faoliyatlarida faqatgina bir turga itoat etib xonish qiladigan ashulachilar deyarli uchramaydi. Xonandalarning aksariyati ikki uslubda, qolaversa, qo'shimcha yana bir ijro uslubi-sun'iy (faltset) yo'li bilan bezab, xonish qilishga o'rganganlar. Ayniqsa "guligi" ijro uslubi bilan "ishkami" ko'proq qorishib ketgan. Bu ijro uslubi amaliyotda ham, tinglovchilar orasida ham yoqimli, manzur ijrodir. Aynan mana shu uslubda ijrochilik yo'llarini shakllantirgan ijrochilik chuqur nafas, kuchli tembr, keng diapozon mobaynida yangroq, tushunarli va yengil sadoli xonishga ega bo'ladi".

Shuni ta'kidlash kerakki, mumtoz asarlarni aytadigan xonanda rosmana bir uslubga tayanib qolsa ijobiy natija bermaydi. Avvalo, ovoz talqini uslubini yaxshi o'zlashtirib olish muhimdir. Qolaversa, maqomlarni ijro etish juda katta mahorat talab etishini hammamiz bilamiz. Shuning uchun ashulachi asarni yaxshi ijro etish uchun ovozni har "kuyga" soladi. Shunga intiladi. Mana shu jarayon har qanday xonanda uchun ehtiyotkorlikni talab etuvchi davrdir. Ovozni to'g'ri tarannum etishni ustozlardan o'rganish maqsadga muvofiq bo'ladi.

O'zbilarmonchilikning oqibati yoqimsiz bo'lgan ovozlarning kelib chiqishiga sabab bo'ladi. Ovozlarning turlari esa o'zbek ijrochiligida juda ko'p. Atoqli hofiz Fattohxon Mamadaliyev o'zlarining "Milliy musiqa ijrochiligi masalalari" nomli kitoblarida bir qator ovoz turlari xususida ma'lumotlarni berganlar. Fattohxon Mamadaliyevning yozishlaricha o'zbek xonandaligida "Nor ovoz", "Tik ovoz", "Jarangdor ovoz", "Jarangdor kuvrak ovoz", "Kuyuk tik ovoz", "Xasta ishkami ovoz", "Bo'zak yoki moda ovoz", "Pang ovoz" kabi ovoz talqin etish yo'llari va turlari uchraydi.

Darhaqiqat, ijrochilik amaliyotida bunday hollar uchrashi muqarrar. Lekin azaldan insonlar eng go'zal va latif ovozga qarab intilganlar. Iloji boricha bu an'anani saqlashga harakat qilganlar. Chunki, ovoz talqini insoniyat ruhiyatiga ta'siri muhim omillardan biridir. Bu haqda ilk bor Sharqda mashhur olim-hakim Abu Ali Ibn Sino o'z tadqiqotlarida bayon etgan.

Ovoz talqini xususiyatlari musiqiy janr negizida

ham turlanadi. Doston ijrochiligi, maqom, katta ashula shular jumlasidandir. Bu o'rinda ovozlarga tegishli hududiy sifatlarni alohida qayd etish lozim bo'ladi.

Xonandalik san'atining ikkinchi muhim omili bu mavjud ovozni munosib talqiniga erishishdan iboratdir. Chunki, ashula ijrochiligining o'zi tovushni, ya'ni ovozni qay darajada talqin eta olish omiliga asoslanadi. Shu bois bu omil juda ham ko'p jihatlidir va olimlar tomonidan turlicha ifoda etiladi.

"Tovush, - deb yozadi S.Begmatov, turli sharoit va vaziyatda turlicha talqin etiladi. Uni shunchaki ijro (tarannum) etish mumkin. Shu bilan birga, uni mayin, latif, serjilo sayqallar bilan bezab, xarakterli, g'oyali va mazmunli talqin etish ham mumkin." Darhaqiqat, xonandaning holati ijro vaziyati taqozo etgan holda, har ijroda sharoit o'ziga xos tarzda o'zgaradi. Ana shu kutilmagan vaziyatlarni har doim yengish va benuqson mutanosib holatda talqinga erishish uchun xonandalik san'atidagi "mohirlik" xususiyatini shakllantirish lozimdir. Musiqashunos olim S.Begmatov xonandalarning ijro mahoratini ham o'ziga xos mezonlarini bayon etadi va ularni uch ko'rinishga ajratadi:

– havas qilgan ustoz yoki ko'ngliga mos ovoz sohibi ijrosiga taqlid etganlar;

– shunchaki talqin etuvchilar;

– o'z ovozinu har tomonlama parvarishlab, mazmunli ovoz tarannumi darajasigacha yetib, merosda mavjud turli ijro uslublarining o'ziga yoqadigan eng go'zal jihatlarini o'zlashtirib, doimo izlanish va rivojlanishga asoslangan holda shaxsiy talqinga erishgan ijrochilar.

Birinchi va ikkinchi toifadagi xonandalar azaldan ko'pchilikni tashkil etib musiqiy meros jarayoniga daxlsiz bo'lganlar. Uchinchi toifadagi namoyandalar an'ananing avlodan-avlodga o'tishidagi, o'tmishni zamon bilan bog'lovchi va rivojini ta'minlovchi jonli jarayonga aloqador xonandalar deyish mumkin. Shu bois xonandalik amaliyotida ustoz-shogird an'anasi juda muhim ahamiyatga egaligi qayd etiladi. Chunki, bu an'anani tarkibida xonanda uchun eng zarur hisoblangan amallar saboq jarayonlari sifatida tarkib topgan.

Ustoz-shogird an'anasiga shogirdning o'z ustozini ma'lum yo'lini tanlashidan to mustaqil ijrogacha bo'lgan davri kiradi. Bularni quyidagicha ifodalash mumkin:

Ijrochilik sirlarini o'zlashtirish.

a) cholg'u ijrochiligi.

b) xonandalik.

Ovoz talqinidagi qonuniyatlar.

a) ovozni ravon chiqarish.

b) nafas yo'li.

So'zning aniq talaffuzi.

So'z bilan ohangni mutanosib ijro etish.

Ijroda o'zini tutish.

Repertuar tanlash.

Musiqadagi asosiy narsa, bu - ijro amaliyoti bo'lsa, yuqorida keltirganimiz saboq jarayoni, buning mukammallikka erishilishidagi mezonni bo'ladi. "Ijrochilikda har bir tovushning mukammal talqini (bizning tushunchamizda insonga yoqadigan, sof, chiroyli va latif tarannumi) - uning musiqiy balandligini aniqlab, amaliy voqe'lik bilan bog'lab sirtqi va tashqi his orqali kuylashdan iborat". Demak, ijrochilik mezonidagi amallarni ustoz-shogird an'analari asosida o'zlashtirish xonanda ijrosini mukammallik va mumtozlik kasb etishida asos bo'lar ekan. Zero, xonandalikda cholg'u sozni bilish, ovozni ravon yo'naltirish, to'g'ri va mutanosib nafasga ega bo'lish, so'z talaffuzini aniq va burroligiga erishish, so'z bilan kuyni birga talqinidagi nafasatini namoyish etish, ashulaga mos va mumtozlikka xos harakat qilish, o'ziga va ovoziga mos ashula tanlay bilish kabi xususiyat va sifatlarni o'zida mujassam etish muhimdir.

Shundan kelib chiqib, qayd etish lozimki xonandalikni tanlagan har bir kishi bu amallarga iloji boricha o'z ijrosida erishishi lozim. Ayniqsa, toza kuylash, so'z talaffuzining burro va ravonligi, nafasning mutanosibligi hofizlikning asoslaridan hisoblanadi. Shu bois uzoq o'tmishdan o'zida bunday xususiyatlarni mujassam etgan sanoqli xonandalarning nomlari o'z zamonasining faxri, mumtoz musiqaning bilimdoni, yoshlarning ustozini, merosning davomchisi sifatida tarix zarvaraqalariga bitilgan. Xalqimiz tomonidan ardoqlab kelingan. Ularni milliy unvonlar bilan taqdirlaganlar. Bu bilan ijrochi-xonandalarning darajalariga baho berilgan. Bu yo'lni munosib davom ettirish esa, zamonamizning iqtidorli, chiroyli va latif ovozlari ega bo'lgan umidli yoshlariga bog'liqdir. Ularning ilmga, bilimga va merosimizga bo'lgan munosabatlari muhimdir. Oliy va o'rta maxsus o'quv tizimlarida an'anaviy xonandalikni o'rgatish o'quv dasturlariga kiritilgani, bu oliy "maqom" dan darakdir. Shu o'rinda mumtoz xonandalikda, oxirgi paytda yoshlar ijrochiligiga kirib kelgan ayrim ijro usullar xususida fikr yuritmoqchimiz. Zero, xonandalikda ijro mezonini belgilaydigan omil bu janrdir. Shu nuqtai nazardan an'anaviy xonandalik bu - maqom va maqom yo'llariga xos musiqiy asarlarning ijrochiligi desak maqsadga muvofiq bo'lar edi.

Mumtoz musiqi ijrochiligida har bir jarayon o'z qonuniyatlari va an'alariga ega. Bu amallar orasida boshlang'ich xonandalar uchun eng zarur deb hisoblaganimiz bu-nafasni to'g'ri olish jarayoni va ijroni "shiddat" bilan amalga oshirishdir.

Ma'lumki, musiqiy asarlar, ichki tarkibdan bir qator kuy bo'lakchalaridan tashkil topadi. Har bir kuy bo'lagi ham alohida o'lchamda tugallangan hisoblanadi. Shu bois ularni yana bo'laklarga ajratish ijro uchun unchalik chiroyli emas. Iloji boricha bo'laklar o'z o'rnida to'liq bir nafasda ijro etilishi

lozim. Ayniqsa ashula yo'lidagi asarlarda shuni ham unutmaslik kerakki, ashulada bir jarayon emas balki uch jarayon xuddi shu kuy bo'lagini tashkil etadi. Birinchidan, asarning kuyidagi bo'lak; ikkinchidan, so'z matnidagi jumla bo'lagi va nihoyat uchinchi so'zning aruzdagi qofiyasi (ruknlari). Shuning uchun ashula ijrochiligida bu mezonlarni to'g'ri amalga oshirib kuylash juda muhimdir. Nafas bo'lingan paytda asarni turli xususiyat va sifatiga putur yetishi ehtimoli mavjuddir. Shu bois bo'lsa kerak Ovro'pa xonandalik san'atida avvalo ijrochilik nafas olish uslubi ustida ishlanadi. Mumtoz xonandalik san'atida esa ustozlarga ergashiladi. Kuy bilan so'z jumlariga rioya qilib ijro etiladi. Demak, an'anaviy xonandalikning ilk qadamlaridayoq ustoz-shogird an'anasi qanchalar muhimligi yaqqol ko'rinib turibdi.

Mumtoz xonandalik amalining eng muhim bosqichlaridan yana biri, bu - ijrodagi "shiddat" deb belgilash to'g'riroq bo'ladi. Chunki, bu omil ijrochiligida juda muhim ahamiyatga egadir. Maqomlarni shunchaki ijro etib bo'lmaydi. O'rganib ham turli tug'yonlarga berilib ham ijro etish noqulay. Maqomlar yuqorida keltirilgan kuy va so'z ma'nosidan kelib chiqqan holda, unda mujassamlashgan g'oya asosida shiddat (me'yor saqlab) bilan ijro etiladi.

Sodda qilib aytganda, ko'tarinki ruh bilan, yurakdan, ifodali va e'tibor bilan, bor imkoniyatini ishga solib xonish etishdir. Keyingi paytlarda mumtoz xonandalikda, ayniqsa ayollar ijrochiligida "xirgoyi" uslubidagi ovoz talqini ommalashdi. Aslida, ashula ijrochiligida xirgoyi faqat ustozlar tomonidan ashula o'rgatish paytida ko'proq qo'llanilgan. Haqiqiy ijro paytida to'liq ovoz bilan kuylash taqozo etilgan. Lekin, bu uslubni taniqli ustoz xonanda Barno Is'hoqova ashulaning dinamik xususiyatlarini yorqin ifodalashda qo'llay boshlangani va unga yoshlarning ergashgani sabab, ana shu holatning guvohimiz. An'anaviy xonandalikni kasb etuvchilarga eslatish lozimki, xirgoyi o'rganish va o'rgatishda qo'llanilgan talqin uslubidir. Ijroda haqiqiy tabiiy ochiq ovoz bilan kuylash mumtoz xonandalikning ahamiyatli tomonlaridan hisoblanadi.

Xonandalik san'atining tabiiy jarayon bilan bog'liq, muhit va muxlis, shinavandalari bilan bog'liq sirlari ko'p. Shu bois xonandalik san'ati vohaviy, janr, shaxsiy kabi xususiyatlar bilan to'lib toshgan. Har bir yangi ijro uslubiy yo'li bunyod etilganda xonandalikning yangidan-yangi qirralari kashf etildi. Bu esa ramziy ma'noda ma'naviyat bulog'i ekanligidan dalolat beradi.

QO'LLANMAGA KIRITILGAN ASARLARGA QISQACHA SHARHLAR

Qo'llanma tarkibidan 16 ta asar joy olgan. Unga kiritilgan asarlar sodda, xalq yo'lidagi namunalardan tortib, o'tmish zabardast bastakorlarining yirik musiqiy namunalari gacha kiritilgan. Asarlarning turli darajadagi imkoniyatlariga egaligi, xonandalik san'atini o'rganuvchilar uchun qulaylik yaratadi. Shu bois biz bu asarlar xususidagi xonandalarimiz bilishi lozim bo'lgan ayrim ma'lumotlarni keltirishni lozim deb bildik. Zero, asarni o'rganuvchi har bir xonanda uning tarixi, ijodkori, so'z muallifi xususidagi ma'lumotlarga ega bo'lishi foydadan xoli emas.

"Ra'nolanmasun" - o'zbek musiqasi rivojiga ulkan hissa qo'shgan bastakor, xonanda, sozanda, ustoz, akademik Yunus Rajabiy qalamiga mansub. Bastakor ushbu asarni G'oziy muxammasi asosida mumtoz yo'lda yaratgan. Ashula O'zbekiston xalq artisti Orif Alimaxsumov ijrosidan notaga olingan.

"Aylagach" - bastakor Xolxo'ja To'xtasinov musiqasi, Navoiy so'zi bilan ijro etiladigan ushbu musiqiy namuna an'anaviy ijrochilikda keng ommalashgan, ayniqsa ayol ovozlari ijrosiga juda xosdir. O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan artist Matluba Dadaboyeva ijrosidan notaga olingan.

"Toshkent Suvorasi" - suvora janri Farg'ona vodiysi va Toshkent vohasida keng ommalashgandan so'ng, hofizlar bu vohaga xos namunalarni yarat

boshlaganlar. Ushbu musiqiy namuna shulardan biri bo'lib Toshkent suvorasi nomini olgan va Farg'ona-Toshkent yo'llarida yaratilgan Suvora namunasidir. Juda nafis va o'ziga xos murakkab bu asar Mashrab Ermatov ijrosidan notaga olingan.

To'plamning muallifi yaratgan ikki musiqiy namuna ham kitobga kiritilgan. Bular **"Uzoqda"** Charxiy so'zi va **"Janon ketar"** Toxir so'zi. Bu ikki asar M.Ermatov tomonidan yaratilib va uning ijrosidan notaga olingan.

"Qalandar I" ("Soyai") - O'zbek xalq musiqasi merosida "Qalandar"lar nomi bilan mashhur turkumning birinchi asari. Xalq orasida ikki nomda yuritiladi: "Soyai" hamda "Qalandar I". Bu asar Farg'ona vodiysida keng ommalashgan ashulalardan biri hisoblanadi. "Qalandar" Muqimiy so'zi bilan (muxammas) ijro etiladi. Lekin, hofizlar unga mos so'zlar ham qo'yib ijro etishgan. Amaliyotda bir qator ijro talqini mavjud. (Masalan F.Mamadaliyev). Barcha ijroning o'z jozibasi bor, lekin, xalq hofizi Ochilxon Otaxonov ijrosi asliga mosligi xususida ustoz hofizlar ko'p aytishadi. Shu bois to'plamga Ochilxon Otaxonov ijrosidan notaga olingan. Yunus Rajabiy nota yozuvida "zarbul qadim" usulida ijro etilgan varianti keltirilgan.

"Fig'on" - xalq qo'shig'i asosida "Fig'on va Shari" musiqali dramasiga bastakor T. Jalilov

tomonidan ishlangan musiqiy namuna. Xalq soʻzi asosida, Orif Alimaxsumov ijrosidan notaga olingan.

“Boʻlmasa” - taniqli bastakor, ustoz sanʼatkor xalq hofizi Joʻraxon Sultonov musiqasi. Habibiy soʻzi bilan J.Sultonov ijrosidan notaga olingan.

“Naylayin” - J.Sultonov musiqasi, Sobir Abdulla soʻzi. Xalq xofizlari Joʻraxon Sultonov va Maʼmurjon Uzoqovlar hamnafasligidagi ijrodan notaga olingan. “Boʻlmasa” va “Naylayin” musiqiy namuna Fargʻona vodiysi ijro anʼanalari asosida yuzaga kelgan boʻlib Joʻraxon Sultonov ijrochilik maktabining yorqin namunalaridan hisoblanadi. Asar, Fargʻona vodiysining xarakterli janrlaridan boʻlmish “Katta ashula” uslubi asosida yaratilganligi yaqqol sezilib turadi. Shu bois ijroda ustalik va shahdamlik talab etiladi.

“Yigitlikda” - J.Sultonov musiqasi, Qoʻqonlik shoir Adoyi soʻziga yozilgan. (Amaliyotda bu gʻazal Navoiyniki deb ham yuritilgan joylari ham bor. Shu bois alohida qayd etmoqchimiz). Bastakorning mumtoz uslubda yaratgan asarlaridan biri. Ijrochilik amaliyotida, anʼanaviy xonandalar orasida keng ommalashgan, salobatli asarlar qatoriga kiradi. Taniqli ustoz xonanda Rasulqori Mamadaliyev ijrosidan notaga olingan.

“Qoshi yosinmu deyin” - taniqli bastakor, xalq hofizi Orifxon Hotamov musiqasi, Navoiy gʻazali. O.Hotamov ijrosidan notaga olingan. Ushbu asar zamonamiz mumtoz ashularining yorqin namunasi boʻlib, anʼanaviy xonandalar repertuaridan joy olgan sevimli ashuladir.

“Ushshoqi Sodirxon” - Fargʻona-Toshkent ijrochilik anʼanasida oʻziga xos ijro maktabini yaratgan Xoʻjandlik bastakor hamda hofiz Sodirxon Bobosharipov musiqasi, Jomiy soʻzi. Xalq hofizi ustoz sanʼatkor, Sodirxon Hofiz ijro maktabining davomchisi hamda shogirdi Maʼrufxoʻja Bahodirov ijrosidan notaga olingan.

“Yaxshiroq” - Fargʻona vodiysining hozirgi zamonda eng koʻzga koʻringan ustoz sanʼatkorlaridan biri, taniqli bastakor, mohir sozanda hamda xonanda Gʻulomjon Hojiqulov ijodiga mansub. Bu asar mumtoz yoʻlda Habibiy soʻziga bastalangan. Asar muallifning ijrosidan notaga olingan.

“Tamanno” - Qoʻqonlik ustoz bastakor Muxtorjon Murtazoyev yaratgan ashula. Xalq orasida ommalashgan asar boʻlib, bir qator taniqli xonandalar tomonidan ijro etilgan. Asar taniqli xonanda, Oʻzbekiston va Tojikiston xalq artisti Joʻrabek Nabiyev ijrosidan notaga tushirilgan.

RA'NOLANMASUN

G'oziy muxammasi
Yunus Rajabiy musiqasi
O. Alimaqsumov ijrosi

M.M. ♩ = 72

Bog' a - ro yuz - lan ki to
gul cheh - ra ra - no - lan ma - sun
Sab - za - sin poy - mol qil
ra' - no - si ze - bo - lan - ma - sun
Noz e - tib zul - fing - da - gi
sun - bul mu - ta ro - lan - ma - sun
O - ra - zing ko'r - sat - ki bu

gul - shan ta - mo sho - lan - ma - sun

Qo - ma - ting ga jil - va - i

to' - bi ta - man - no - lan - ma - sun

f

Ey ki - yik ko'z - li sha - kar

so'z - li qu - yosh yuz - li ni - gor

Bo'l - sa ming jo - nim me - ning

qil - sam ta - sad - duq jo - ni - vor

biz Yo - shi - run lut - fing g'a - zab

ras - mi - ni ay - lab o - sh(i) - kor

Maq - sa - ding gar qat - lim er

sa ay - la pin - hon zin hor

Zo - hir et ma bu ka - ram

to xal - qi g'av - g'o - lan - ma - sun

Bog' aro yuzlanki, to gulchehra ra'nolanmasun,
 Sabzasin poymol qil, ra'nosi zebolanmasun,
 Noz etib zulfingdagi sunbul mutarrolanmasun,
 Orazing ko'rsatki, bu gulshan tamosholanmasun
 Qomatingga jilvai to'bi tamannolanmasun

Ey kiyik ko'zli, shakar so'zli, quyosh yuzli nigor,
 Bo'lsa ming jonim mening, qilsam tasadduq jonivor,
 Yoshurun lutfing g'azab rasmini aylab oshkor,
 Maqsading gar qatlim ersa ayla pinhon, zinhon,
 Zohir etma bu karam to xalqi g'avg'olanmasun.

AYLAGACH

Alisher Navoiy g'azali
Xolxo'ja To'xtasinov musiqasi
Matluba Dadaboyeva ijrosi

M.M. ♩ = 84

The first two staves of the musical score are in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 4/4 time signature. The melody is written on the upper staff, and the accompaniment is on the lower staff. The music begins with a series of eighth and sixteenth notes, followed by a half note and a quarter note.

The third staff continues the musical notation, featuring a mix of eighth and sixteenth notes with some rests.

The fourth staff continues the musical notation, showing a melodic line with various rhythmic values.

Xus - ni or - tar yuz - da zul - fi

The fifth staff continues the musical notation, with a melodic line and accompaniment.

an - ba - raf - shon ay - la - gach

The sixth staff continues the musical notation, featuring a melodic line and accompaniment.

Sham' - i rav shan - roq bo' - lur to -

The seventh staff continues the musical notation, with a melodic line and accompaniment.

rin pa - ri - shon ay - la - gach

The eighth staff continues the musical notation, featuring a melodic line and accompaniment.

Yuz - ni gul - lar din be - zab - mu

The ninth staff continues the musical notation, with a melodic line and accompaniment.

biz - ni qur - bon ay - la - di

Yo - yu - zing - ga teg - di qon - lar(o)

biz - ni qur - bon ay - la - gach

Qon e - mas - kim

yop - di gul - gun hul - la jan - nat

xo - zi - ni

Ishq maq - du - lin sha - hid ay

lar - da ur - yon ay - la - gach

Osh - kor ay - lab yu - zing ko'

zim - ni hay - ron ay - la di

et - ma - di Bas ne - dur - kim
qon ke - lur og' - zing - din af - g'on
ay - la - gach

Husni ortar yuzda zulfi anbarafshon aylagach,
Sham'i ravshanroq bo'lur torin parishon aylagach.

Yuzni gullardin bezabmu bizni qurbon ayladi,
Yo yuzingga tegdi qonlar, bizni qurbon aylagach.

Qon emaskim, yopdi gulgun hulla jannat xozini,
Ishq maqdulini shahid aylarda uryon aylagach.

Oshkor aylab yuzing ko'zimni hayron ayladi,
Yoshurun oldi ko'ngul ko'zimni hayron aylagach.

Jonda qo'yg'och naqdi ishqing qildi ko'nglumni halok,
O'lturur mahramni sulton ganj pinhon aylagach.

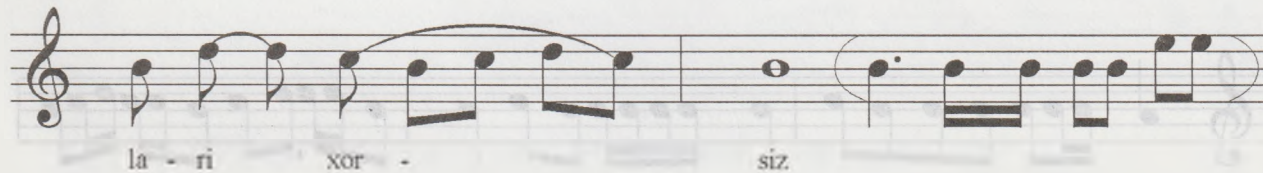
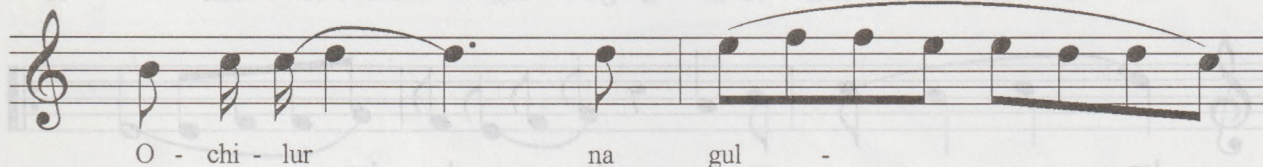
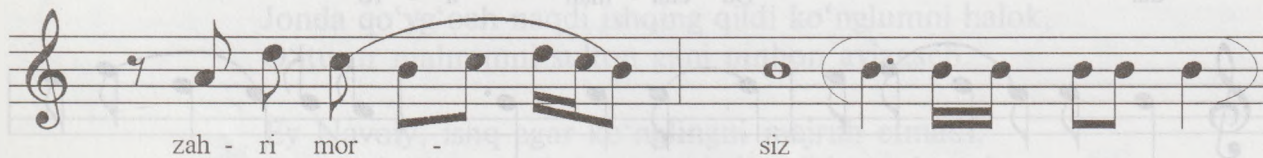
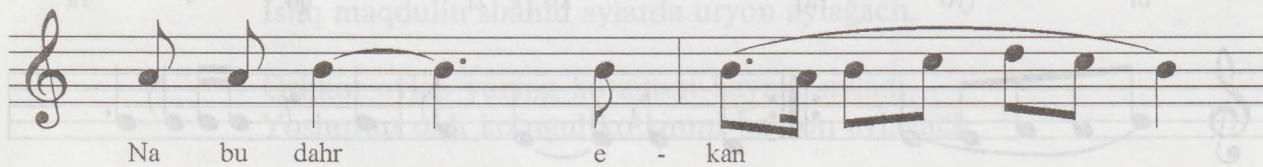
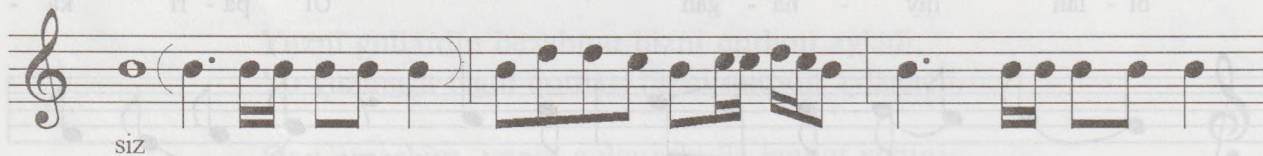
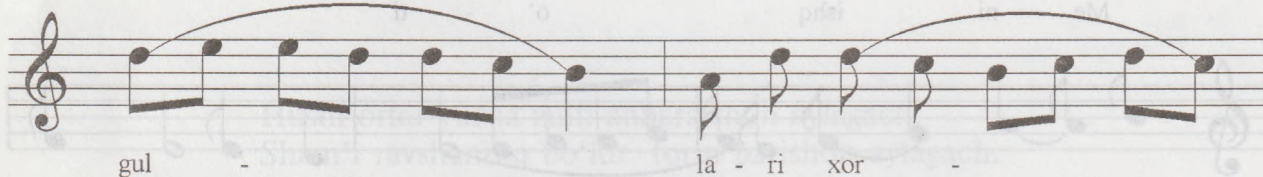
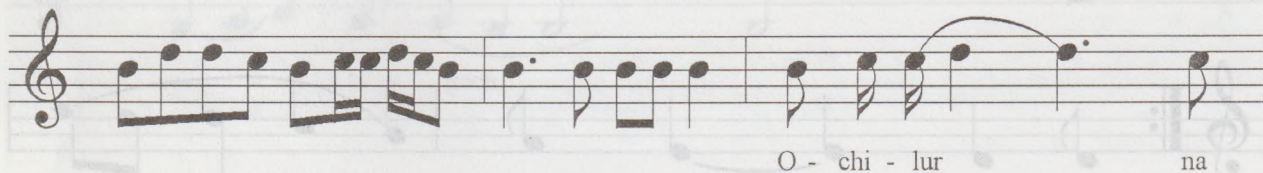
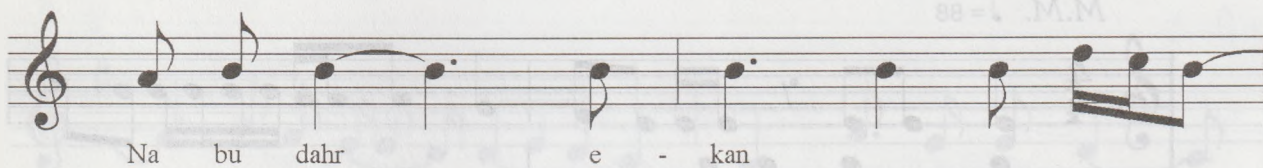
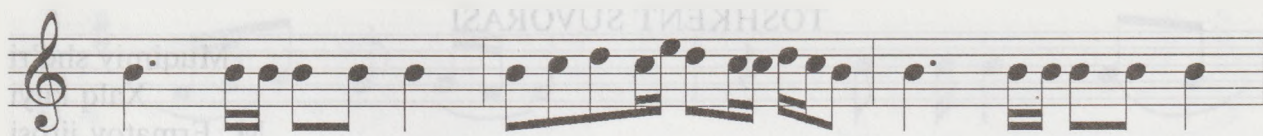
Ey Navoiy, ishq agar ko'nglingni majruh etmadi,
Bas, nedurkim qon kelur og'zingdin afg'on aylagach.

TOSHKENT SUVORASI

Muqimiy she'ri
Xalq kuyi
M. Ermatov ijrosi

M.M. ♩ = 88

Me - ni ishq o' - ti
bi - lan qiy - na - gan Ul pa - ri ka -
bi (yo - ra) ko' - zi qo - ra
dur Bu cha - man a - ro
na sa - no - ba - ru (yo - ra) Na su - man bi -
lan gu - li lo - la - dur

Qo - li - bon o' - zum

ma - na yor - siz

Qo - li - bon o' - zum ma - na yor - siz

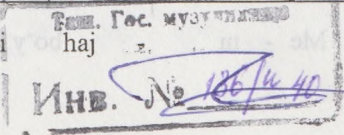
(ey) Tu - nim ishq fi - g'on

i - la no - la - dur (yor - yo -

ra yo - ru jo - ni - ma yo - ra)

Tu - nim ishq fi - g'on i - la no - la

dur

ri - da qon yu - tib

Ham - ma vaqt

g'ayr i - la qo'l tu -

- tib

(O - - -)

Qo - la - man qa - rab

o' - ta - dur ke - tib

Qo - la - man qa - rab

o'ta - dur ke - tib (o yo - ra)

Me - ni bo'y - la o't -

la - ra so - la - dur

(Yor yo - ra)

(yo - ru jo - ni - ma yo - ra)

Ma - ni bo'y - la o't

la - ra so - la - dur

Meni ishq o'ti bilan qiynagan,
 Ul pari kabi ko'zu qoradur,
 Bu chaman aro na sanobaru
 Na suman bilan guli loladur.

Na bu dahr ekan zahri morsiz,
 Ochilur na gullari xorsiz,
 Qolibon o'zum mana yorsiz,
 Tunim ishq fig'on ila noladur.

O'tar umr hajrida qon yutib,
 Hamma vaqt g'ayr ila qo'l tutib,
 Qolaman qarab o'tadur ketib,
 Meni bo'yla o'tlara soladur.

UZOQDA

Charxiy so'zi
Mashrab Ermatov
musiqasi va ijrosi

M.M. ♩ = 100

The musical score is written in 4/4 time with a tempo of 100 beats per minute. It consists of a vocal line and a piano accompaniment line. The vocal line includes lyrics in Uzbek. The piano accompaniment features a rhythmic pattern of eighth and sixteenth notes. The score is divided into several systems, each with a vocal line and a piano line. The lyrics are: Ko'n - gil ya - qin ni - go - rim am - mo o' - zim u - zoq - da u - zoq - da Kel - mas ko' - zim - ga uy - qu (ya) har ke - cha ish - ti - toq - da ish ti - yoq - da Ag' - yo - ra bo'l - ma mo - yil bo'l - gin so' - zim - ga qo - yil

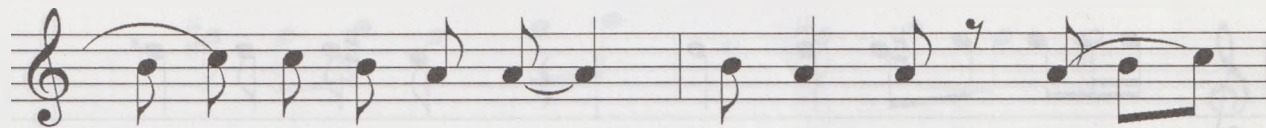
Ag' - yo - ra bo'l - ma mo - yil

bo'l - gil so' - zim - ga qo - yil(a)

ish - qim - ni qil - ma zo - ir (o)

tash - lab me - ni fi - roq - da (o)

fi - roq - da

ish - qim - ni qil - ma zo - ir (i)

tahs - lab me - ni fi - roq - da (i - -)

fi - roq - da

Jon er - di re -

sha re - sha qil - ding ka - ram

ni pe - sha (hay vo - yey)

Jon er - di re -

sha re - sha qil - ding ka - ram -

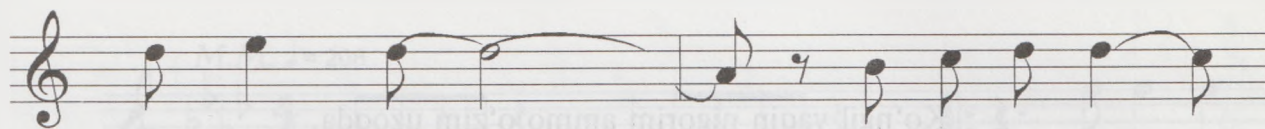
ni pe - sha (o) lk - ki ko⁶ - zim

ha - mi - sha (ye) par - vo - na - dek

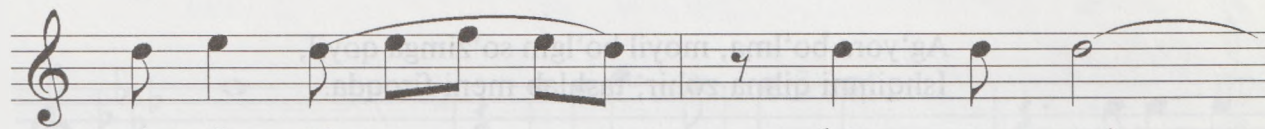
chi - roq - da (o) chi - roq - da

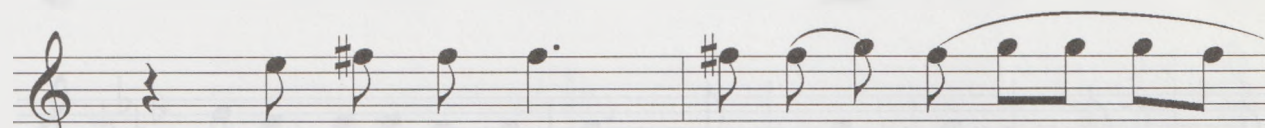
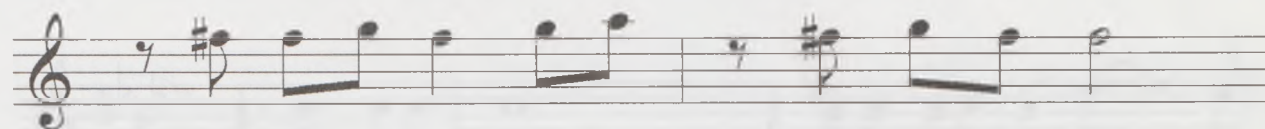
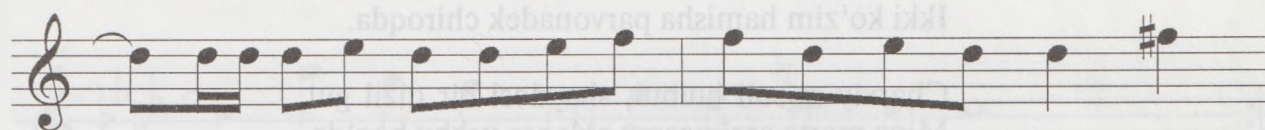
Char - xiy mi - so -

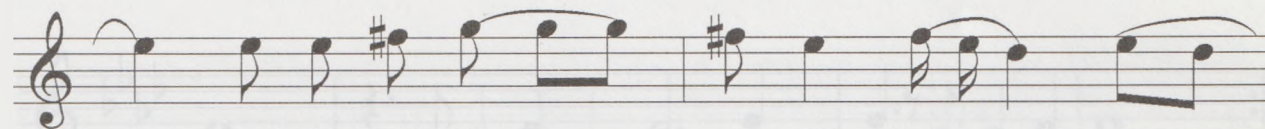
li bul - bul shay - do - si bir

qi - zil gul (hay vo - yey)

Char - xiy mi - so - li bul - bul

shay - do - si bir qi - zil gul

Ming mar - ta ar - zi - mas - mu (ye)

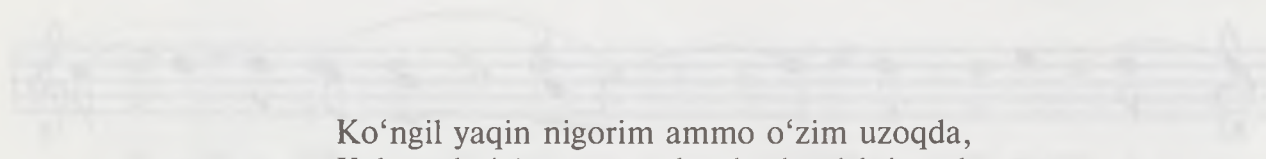
ay - lan - sa ush - bu bog' - da (o)

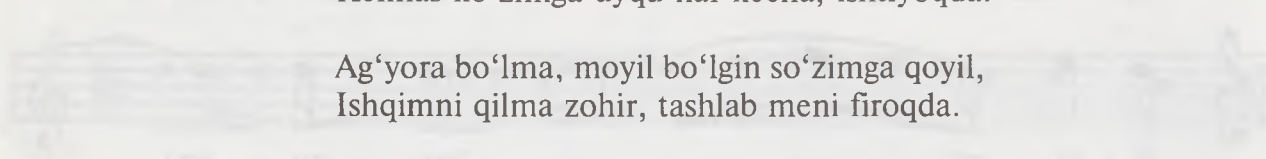
ush - bu bog' - da

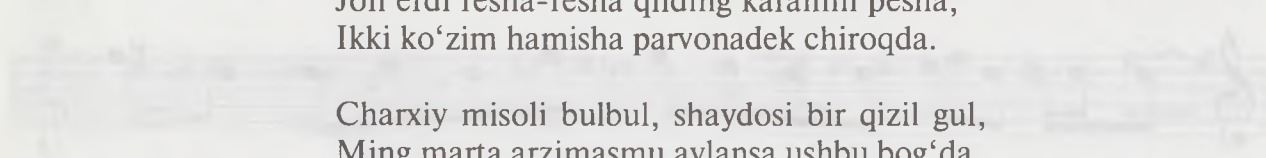
Ko'ngil yaqin nigorim ammo o'zim uzoqda,
Kelmas ko'zimga uyqu har kecha, ishtiyoqda.

Ag'yora bo'lma, moyil bo'lgin so'zimga qoyil,
Ishqimni qilma zohir, tashlab meni firoqda.

Jon erdi resha-resha qilding karamni pesha,
Ikki ko'zim hamisha parvonadek chiroqda.

Charxiy misoli bulbul, shaydosi bir qizil gul,
Ming marta arzimasmu aylansa ushbu bog'da.

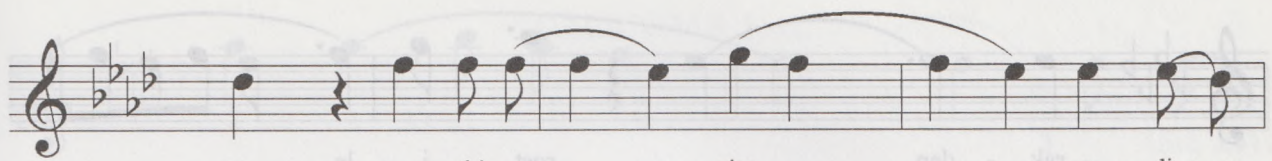
JANON KETAR

Tohir Qahhor so'zi
Mashrab Ermatov musiqasi va ijrosi

M.M. ♩ = 208

The musical score is written in a single system with ten staves. The first staff is the vocal line, starting with a treble clef, a key signature of two flats (B-flat and E-flat), and a 4/4 time signature. The tempo is marked as M.M. ♩ = 208. The accompaniment consists of nine staves, with the first staff being the piano part and the remaining eight staves likely representing a guitar or another melodic instrument. The lyrics are written below the vocal line.

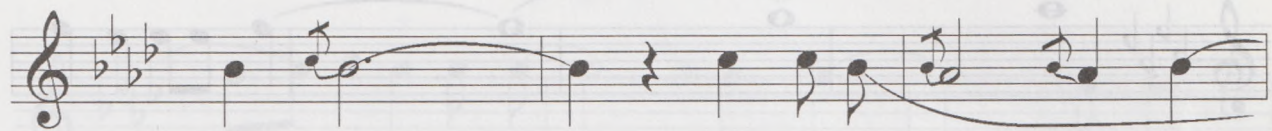
Ke - cha oy - din biz - ni tash - lab
shahr a - ro ja - non ke

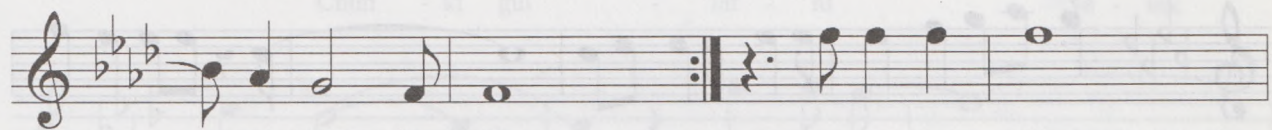
o - shi - yo - nim er - di

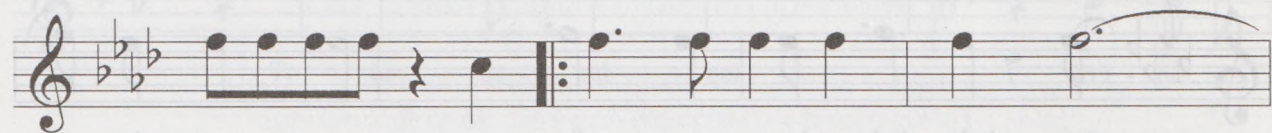
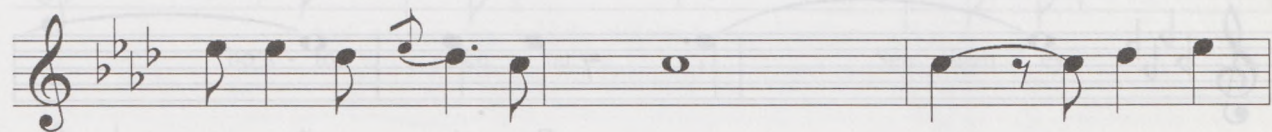
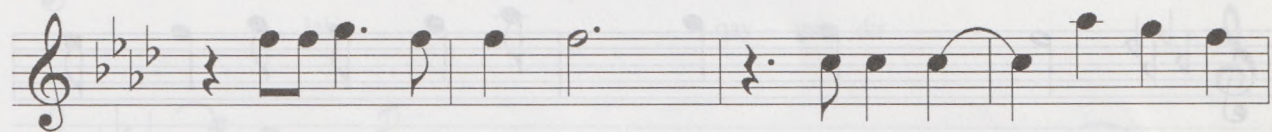
ko'k Yor ke - tar er - di yo -

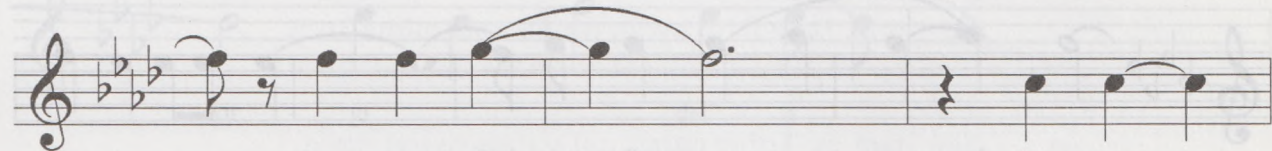
nim - dan yul - du - zi

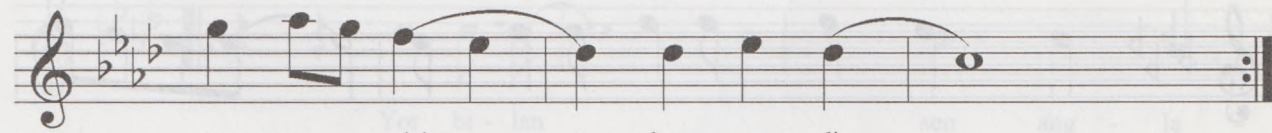
os - mon ke - tar

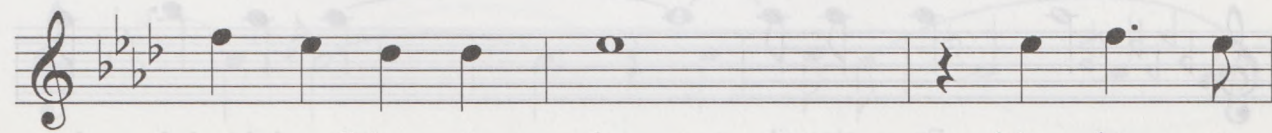
Mul - ki jo - nim

tit - ra - di fik - rim

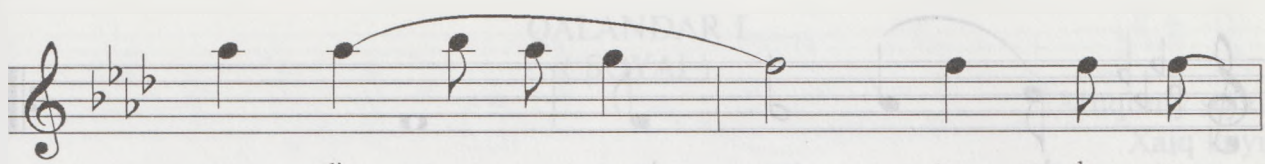
xa - zon - dek but - ra - di

To'x - ta - ting do'st - lar yu -

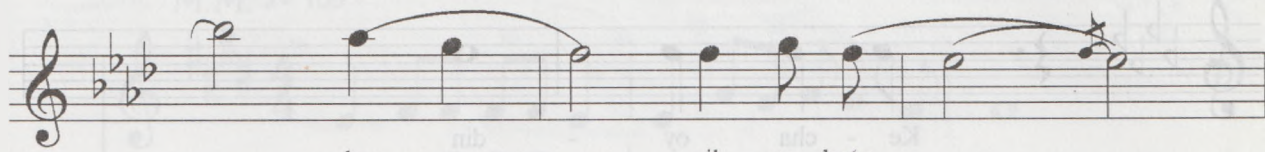
rak - dan rost i - la

yol - g'on ke - tar

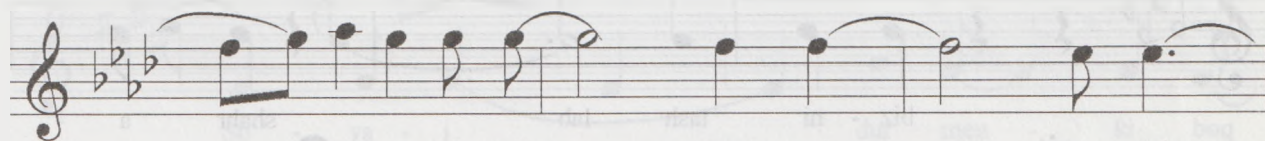
oy - din

tun - da no -

la

qil - ma ko'p

Chun - ki gul

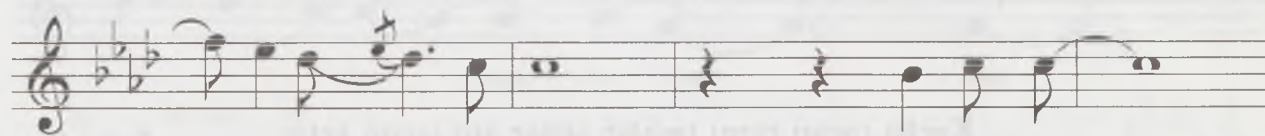
- lar - ni

ye - tak

lab

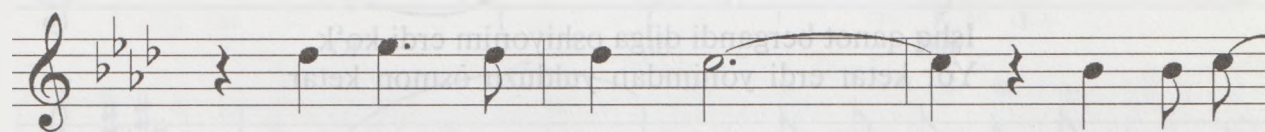
qay - ga - dir

bo's - ton

ke - tar

Sen ham ey

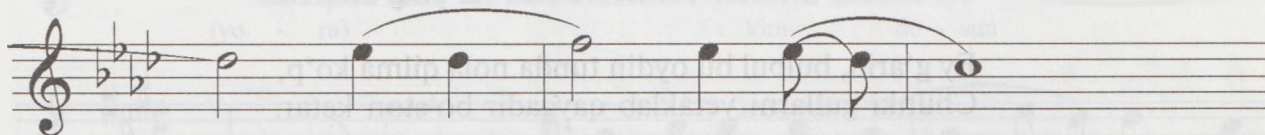

To - hir

qa - rab

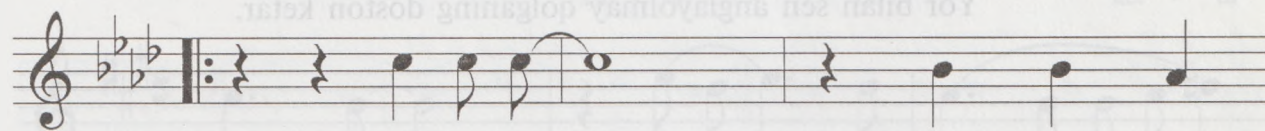
qol

yo'l - ga o -

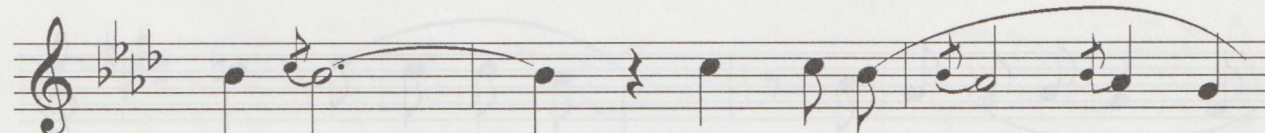
xir - gi

daf' - a

Yor bi - lan

sen ang - la -

yol - may

qol - ga - ning

dos - ton ke - tar

Ke - cha oy - din

biz - ni tash - lab shahr a -

rit.
ro ja - non ke - tar

Kecha oydin bizni tashlab shahr aro janon ketar,
Shahr aro janon bilan ahd ila paymon ketar.

Ishq qanot bergandi dilga oshiyonim erdi ko'k,
Yor ketar erdi yonimdan yulduzu osmon ketar.

Mulki jonim titradi fikrim xazondek butradi,
To'xtating do'stlar yurakdan rost ila yolg'on ketar.

Ey g'arib, bulbul bu oydin tunda nola qilma ko'p,
Chunki gullarni yetaklab qaygadir bo'ston ketar.

Sen ham ey Tohir qarab qol yo'lga oxirgi daf'a,
Yor bilan sen anglayolmay qolganing doston ketar.

QALANDAR I
(SOYAI)

Muqimiy so'zi
Xalq kuyi
Ochilxon Otaxonov ijrosi

M.M. ♩ = 100

The musical score is written on ten staves in a single system. The key signature is three sharps (F#, C#, G#) and the time signature is 4/4. The melody is written on a treble clef. The lyrics are written below the notes. The score includes various musical notations such as eighth notes, quarter notes, half notes, and slurs. There are also some faint, illegible markings in the background of the score.

So - ya - i dur men - ki boq
mas So - ya - i
dur men - ki boq mas
Of - to bim
(yo - ra) kim de - sun
Bo - ra bo - ra ket - di
qad - rim in - ti ho
bim (yora) kim de - sun

Bir o' - qit

may - dur bi - tib

Bir o' - qit may - dur bi - tib

ber - gan ki - to -

bim (yora)

kim de - sun Ul ta - g'o

fil pe - sha - g'a ho - lim xa - ro

- bim (yora) kim de - sun

Haj - ri - da mun - dog' ma

ni tort - gan a - zo

FIG'ON

bim (yora) kim de - sun

Soyaidurmenki boqmas oftobim kim desun?
 Bora-bora ketdi qadrim, intixobim kim desun?
 Bir o'qitmaydur bitib bergan kitobim kim desun?
 Ul tag'ofil peshaga holi xarobim kim desun?
 Hajrida mundog' mening tortgan azobim kim desun?

Oshnosidan kechib begonalarga yor, yor,
 Bu alamlarga chidolmay ko'zda yoshim shashqator,
 Hech dushman bo'lmasun, kuyida mendek xoru-zor,
 Kunduzi bir yerda bir dam olmay oromu qaror,
 Lahzaye yo'q kechalar ko'zlarda xobim kim desun?

FIG'ON

Furqat muxammasi
Xalq kuyi
Orif Alimaxsumov ijrosi

M.M. ♩ = 88

Ma - nam sho - ri -
da bul - bul bo's - to -
ni - din a
dash - gan man (o)
yu - zi gul
qo - ma - ti sar - vi ra -
vo - ni - din a - dash - gan -

ma - n(o) (o) Di -

lim hajr i - la qon - dur

di - lis - to - ni - din a -

dash - gan - man(o) (o)

G'a - ri - bi ko' - yi g'ur - bat

xo - nu - mo - ni - din

a - dash - gan man(o)

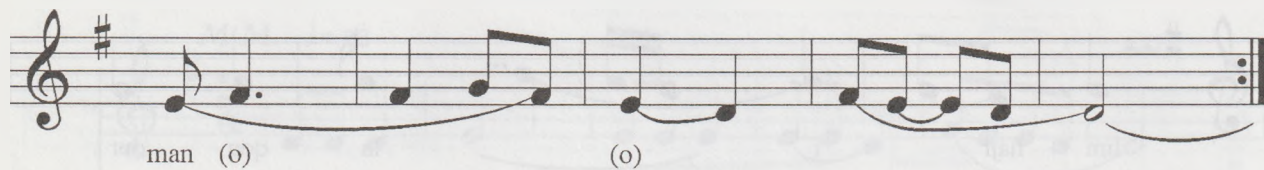
hay yo - ra

vay jo - na Va yo bir

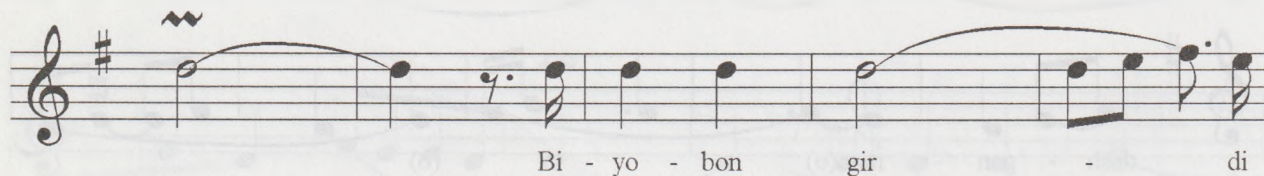
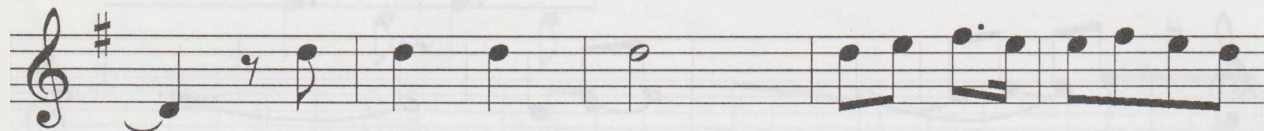
mur - g'i vah - shiy o - shi -

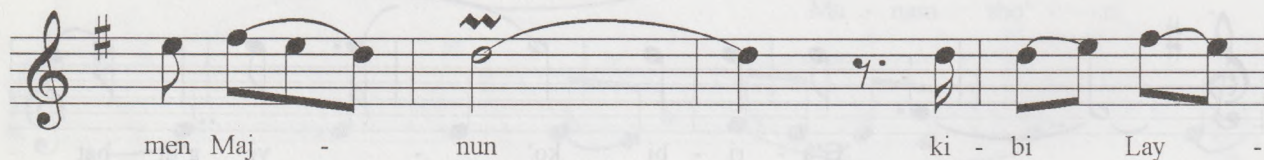
yo - ni - din a - dash - gan

man (o) (o)

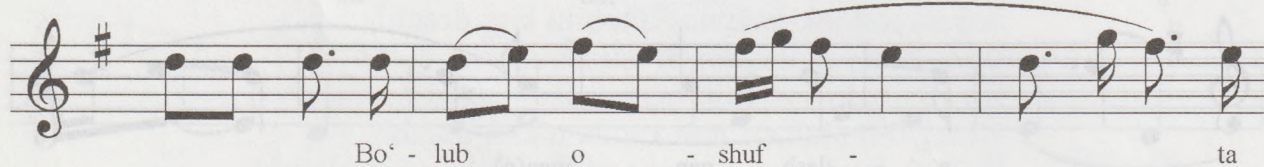
Bi - yo - bon gir - di

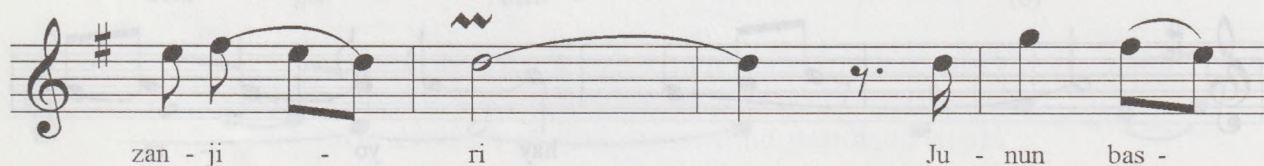
men Maj - nun ki - bi Lay -

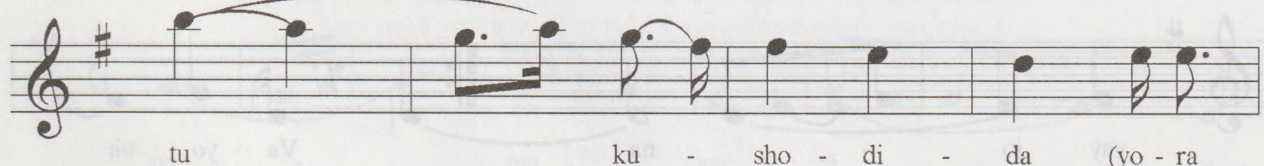
lo - ni yo - di - da

Bo - lub o - shuf - ta

zan - ji - ri Ju - nun bas -

tu ku - sho - di - da (yo - ra

ha ho

Qi -
 lur - mish qat' - i rax har kim - sa
 o - xir o'z mu - ro - di
 da yo - ra (ha o ho
 Yu - gur - sam har ta -
 raf - ga ayb qil - mang -
 kim bu vo - diy - da
 (o hay yo - ra
 vay jo - no Mi -
 so - li tel - ba it - men

kar - vo - ni - dan

a - dash - gan - man(o)

(i ho)

Manam sho'rida bulbul bo'stonidin adashganman,
 Yuzi gul, qomati sarvi ravonidin adashganman.
 Dilim hajri-la qondur dilistonidin adashganman,
 G'aribi ko'yi g'urbat, xonu-monidin adashganman,
 Va yo bir murg'i vahshiy, oshiyonidin adashganman.

Biyobon gardimen Majnun kibi Laylo yodida.
 Bo'lib oshufta, zanjiri junun bastu kushodida,
 Qilurmish qat'i rah har kimsa oxir o'z murodida.
 Yugursam har tarafg'a, ayb qilmanglar bu vodiya
 Misoli telba itmen, karvonidan adashganman.

BO'LMASA

Habibiy muxammasi
Jo'raxon Sultonov musiqasi va ijrosi

M.M. ♩ = 100

Say - ri gul

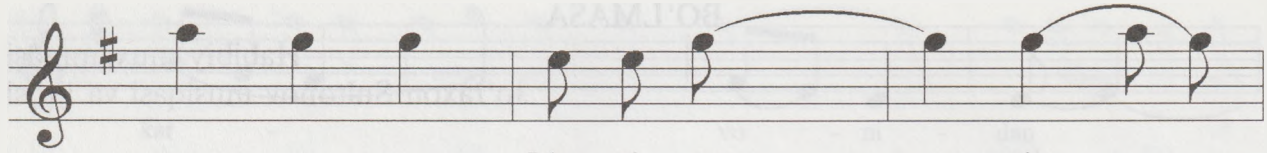
zor is - ta - man ul sar - vi

ra - no bo'l - ma - sa

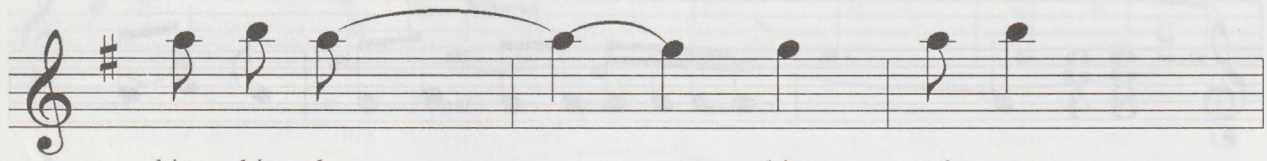
Baz - mi suh

bat gul - la - mas to

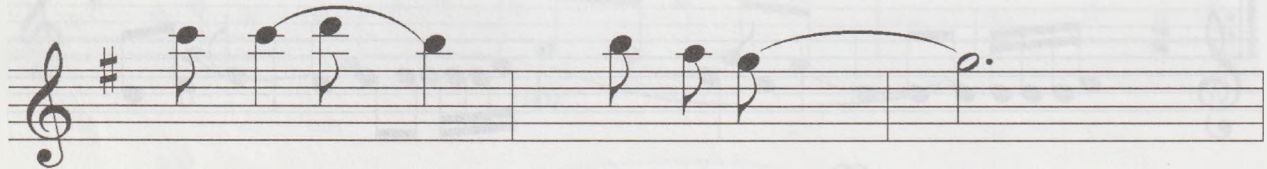
suh - bat o - ro bo'l - ma - sa

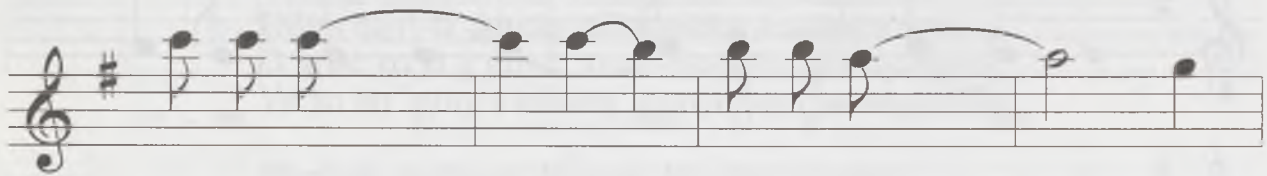
Ish - qi zav - qin

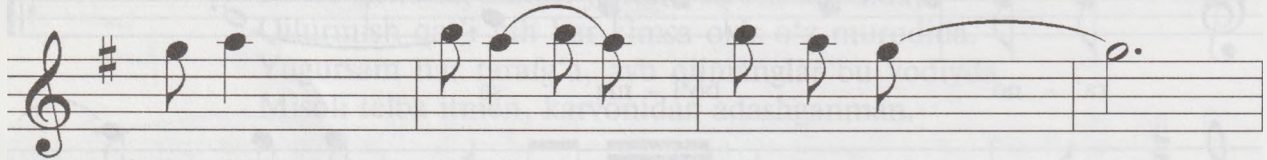
kim bi - lur bir gul - ga

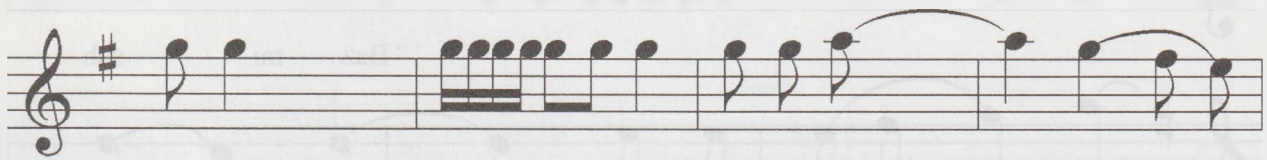
shay - do bo'l - ma - sa

Yo mu - hab - bat bo - da - si - dan

kay - fi sa - fo bo'l - ma - sa

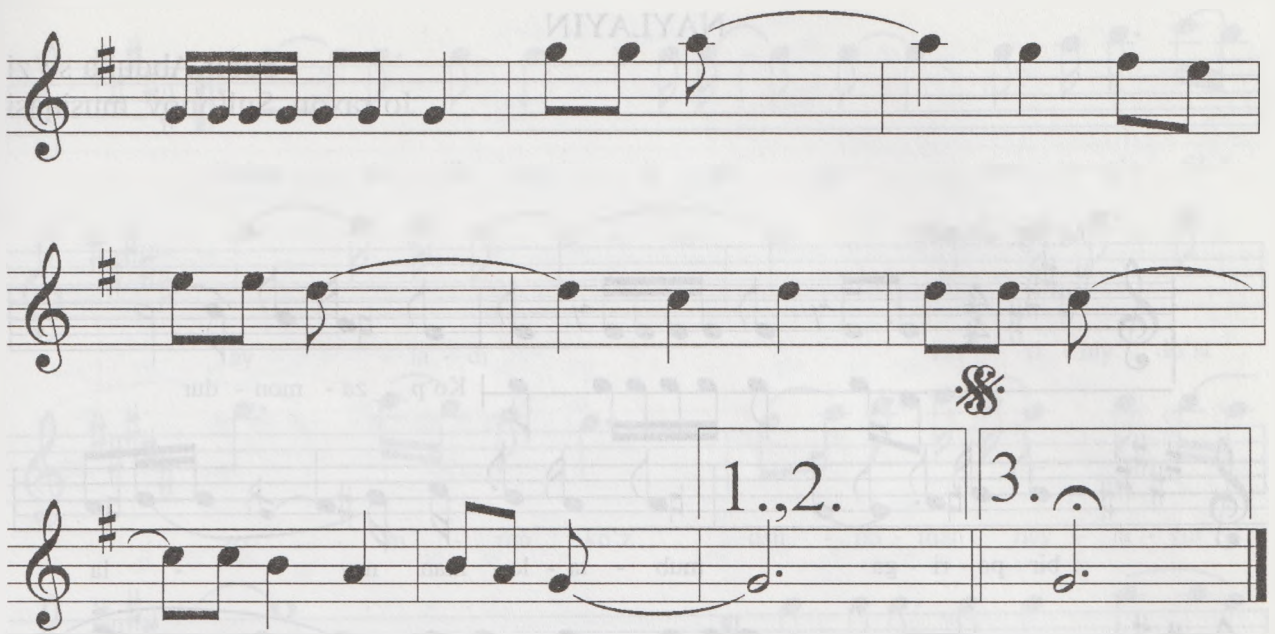
Ishq a - ro lof

ur - ma - sun bo - shi - da sav

do bo'l - ma - sa

Sayri gulzor istamam ul sarvi ra'no bo'lmasa,
 Bazmi suhbat gullamas to suhbat aro bo'lmasa,
 Ishqi zavqin kim bilur bir gulga shaydo bo'lmasa,
 Yo muhabbat bodasidan kayfi safo bo'lmasa,
 Ishq aro lof urmasun boshida savdo bo'lmasa.

Dilni maftun etdi ohista kulub tashlab nazar,
 Haddin oshdi hayratim doim ko'zumda jilvagar,
 Kim ko'ribdur dilrabolar ichra bundoq sehrigar,
 Razm ila qoshu ko'zi ko'rsatdi rango-ranglar,
 Dil qushin sayd etdi nechun qoshlari yo bo'lmasa.

Bevafo harbul havaslardan kechib or ayladi,
 Men Habibiyni sadoqatli topib yor ayladi,
 Mehru- shavqat bor ekan qalbida izhor ayladi,
 Harna bo'lgan ahdu paymonlarga iqror ayladi,
 Bilmas erdi toza bu ishqimni ifsho bilmasa.

NAYLAYIN

Sobir Abdulla so'zi
Jo'raxon Sultonov musiqasi

M.M. ♩ = 100

Ko'p za - mon - dur
bir pa - ri - ga mub - ta - lo - man nay la
yin Shul sa - bab - din
ran - gi ro' - yim (a) qax - ra - bo man
nay la - yin
Ah - li dard do'st - lar - ga ayt - may kim - ga ay - tay
ar zi - mi No - zi - ni had - dan
o - shir - di (vo - yey) dil - ra - bo man
nay la - yin

Rahm - siz - lik us - ti - ga yo - rim ta - g'o - fil
 ay - la - di Bo - ti - niy do'st
 zo - hi - ran ko'z osh - no - man nay - la - yin
 - Ah - di - ni bil - mam - ki
 buz - mak ix - ti - yor ay - lar - mu yor
 O'r - ta - nur jon ish - qi - da sho -
 mu sa - bo man nay - la - yin
 Ay - la - mas par - vo pa - ri
 - vash bir yo' - li ko'ng - lim u - chun
 Yol - vo - rib qil - gan - da yuz ming

il - ti - jo man nay - la - yin

Ta' - na - lar to - shi - ga So - bir - lik bi - lan sabr

ay - la - sam Mehr - siz - lik

dar - di - da ko'k - sim ya - ro man

nay - la - yin

Ko'p zamondur bir pariga muhtaloman naylayin,
Shul sababdin rangi ro'yim qahraboman naylayin.

Ahli dard do'stlarga aytmay kimga aytay arzimi,
Nozini haddan oshirdi dilrabo man naylayin.

Rahmsizlik ustiga yorim tag'ofil ayladi,
Botiniy do'st zohiran ko'z oshnoman naylayin.

Ahdini bilmamki buzmak ixtiyor aylarmu yor,
O'rtanur jon ishqida shomu saboman naylayin.

Aylamas parvo parivash bir yo'li ko'nglim uchun,
Yolvorib qilganda yuz ming iltijoman naylayin.

Tanalar toshiga Sobirlik bilan sabr aylasam,
Mehrsizlik dardida ko'ksim yaroman naylayin.

YIGITLIKDA

Navoiy g'azali
Xalq kuyi
Rasulqori Mamadaliyev ijrosi

M.M. ♩ = 96

M.M. ♩ = 100

Yi - git - lik - da ko'n - gul - ni uz - mas er -
dim(e) dil - ra - bo - lar - din
Qa - ri - gan - da ne - chun
ko'n - gil u - zay muj - gon a - so -
lar - din
A - gar meh - rob - dek ham bo'l - sa qad -

dim (a) mas - ji - da bor - mam

mf Zi - xi be - sharm - lik gar go' - sha tut -

sam qo - shi yo - lar - din

f Qu - yosh - ning sub - hi - siz

mf o - lam - da ko'r - gan bor - mi - kin

har - giz

Bu rav - shan nur bi - lan qo - shin na deb

ul kun - ba - qo - lar - din

f Yi - git - lik - da ko' - zum - dan oq - di yosh
 at - vo - ri ish - qin - da
 Qu - tul - mas - man qa - ri - gan chog' - da ham
 ul mah - li - qo - lar - din
f
 U - zar - men yuz - la - rim tir - noq bir - lan
mf
 bir kel - sa deb kut - dim
f
 Ya - na ko'n - gul - ni bir be - go - na - vash

no o - shi - no - lar - din

Me - ni o'1 - dur - di ham

qo - til o - yoq bos - mas bo - shim

uz - ra

Cha - yib qo - nim - ni ran - gin yo'q - mi - di

bos - gan xi - no - lar - din

mf Na - vo soz ay - la - g'il

ram - zi a - dab bir - lan to - pib

vaq - ting Na - vo - yu so'z e - shit

em - di A - do - yi be - na - vo -

lar - din

Yigitlikda ko'ngulni uzmas erdim dilrabolardin,
Qariganda nechun ko'ngil uzay mujgon asolardin.

Agar mehrobdek xam bo'lsa qaddim masjidiga bormam,
Zixi besharmlik gar go'sha tutsam qoshiyolardin.

Quyoshning subhsiz olamda ko'rgan bormikan hargiz,
Bu ravshan nur bilan qoshin na deb ul kunbaqolardin.

Yigitlikda ko'zimdan oqdi yosh atvori ishqinda,
Qutulmasman qarigan chog'da ham ul maxliqolardin.

Uzarman yuzlarim tirnoq bilan bir kelsa deb kutdim,
Yana ko'nglumni bir begonavash nooshinolardin.

Meni o'ltirdi ham qotil oyoq bosmas boshim uzra,
Chayib qonim rangin yo'qmidi deb bosgan xinolardin,

Navo soz aylagil ramzi adab birlan topib vaqting,
Navo-yu so'z eshit emdi Adoyi benavolardin.

QOSHI YOSINMU DEYIN

Alisher Navoiy g'azali
Orifxon Xotamov musiqasi va ijrosi

M.M. ♩ = 86

The musical score is written in a single system with ten staves. The first staff is a piano introduction in 6/8 time, marked 'M.M.' with a tempo of ♩ = 86. The key signature has one flat (B-flat). The melody is written in a treble clef. The lyrics are written below the notes. The score includes various musical notations such as slurs, ties, and repeat signs. The lyrics are: Qo - shi yo - sin - mu de - yin ko' - zi qa - ro - sin - mu de - yin Ko'ng - lu - ma har bi - ri - ning dar - du ba - lo - sin - mu de - yin.

Qo - shi yo -

sin - mu de - yin ko' - zi qa - ro -

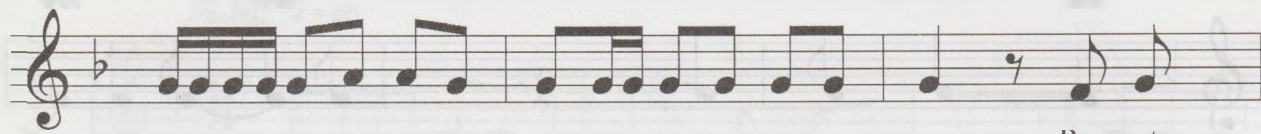
sin - mu de - yin

Ko'ng - lu - ma

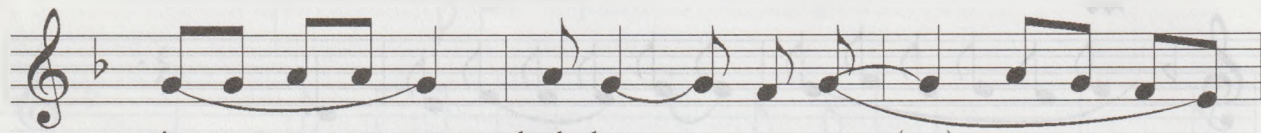
har bi - ri - ning dar - du ba - lo -

sin - mu de - yin

Ko' - zi qah
 rin - mu de - yin kip - ri - gi zah -
 rin - mu de - yin
 Bu ku - du - rat o - ra
 rux - so - ri sa - fo
 sin - mu de - yin
 Ishq dar - din - mu de - yin
 haj - ru na - bar -
 din - mu de - yin

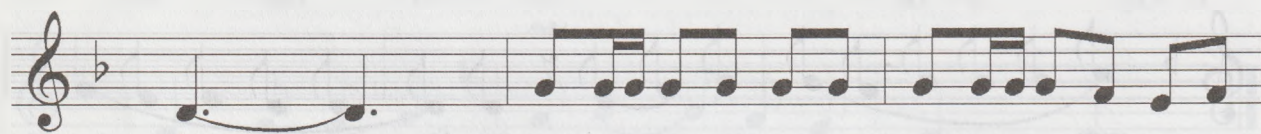
Bu qat -

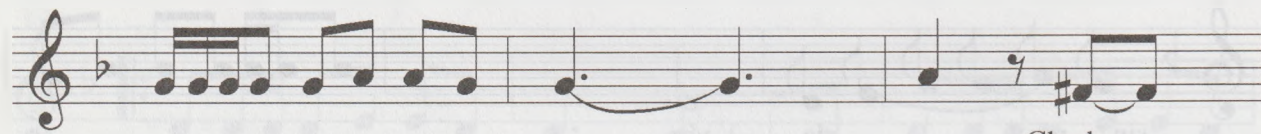
tiq dard - lar a - ro (yey)

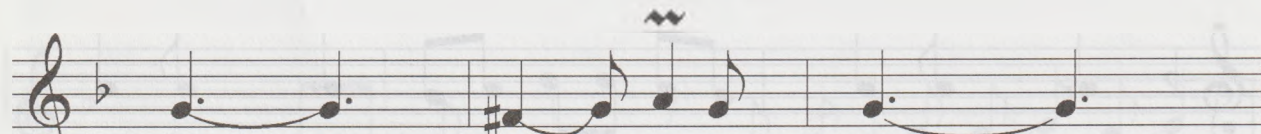
vas - lin da - vo sin - mu de -

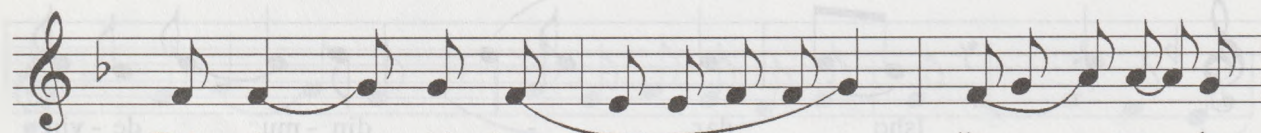
yin

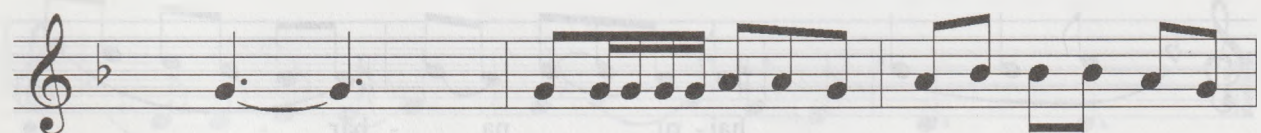
Charh

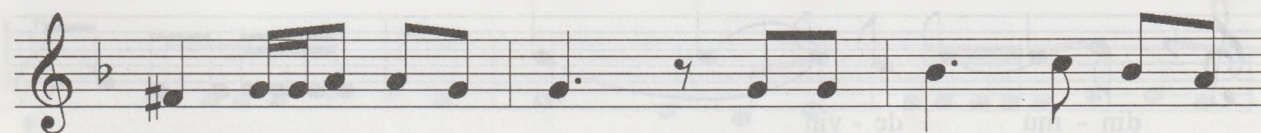
ran - jin - mu de - yin

Dah - ri shi - kan jin - mu de

yin

Jo - ni - ma

har bi - ri - ning jab - ru ja - fo -

sin - mu de - yin

yor - yo - rey

Ey Na -

vo - iy de - ma qo

shu ko' - zi - ning vas - fi - ni

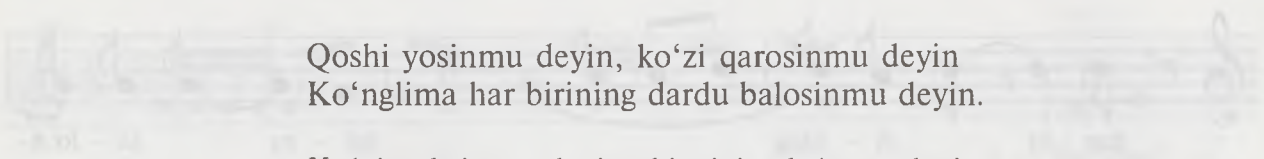
et Qo - shi yo

sin - mu de - yin ko' - zi qa - ro -

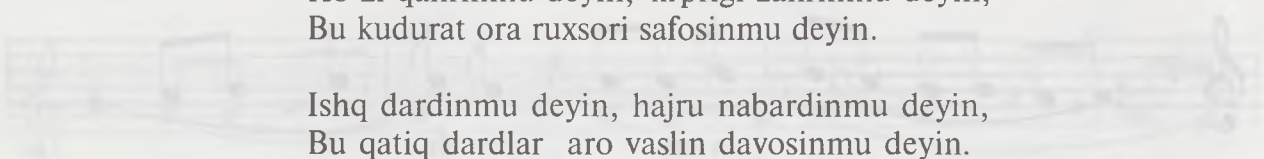
rit.
sin - mu de - yin

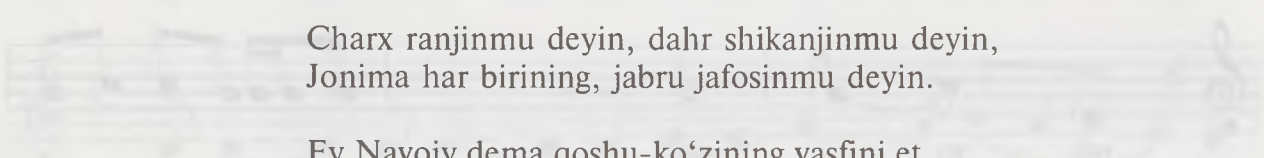
Qoshi yosinmu deyin, ko'zi qarosinmu deyin
Ko'nglima har birining dardu balosinmu deyin.

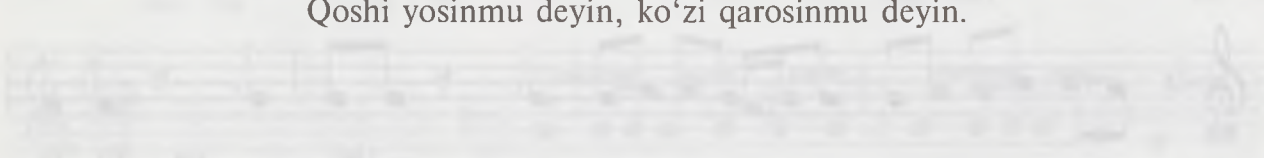
Ko'zi qahrinmu deyin, kiprigi zahrinmu deyin,
Bu kudurat ora ruxsori safosinmu deyin.

Ishq dardinmu deyin, hajru nabardinmu deyin,
Bu qatiq dardlar aro vaslin davosinmu deyin.

Charx ranjinmu deyin, dahr shikanjinmu deyin,
Jonima har birining, jabru jafosinmu deyin.

Ey Navoiy dema qoshu-ko'zining vasfini et,
Qoshi yosinmu deyin, ko'zi qarosinmu deyin.

USHSHOQI SODIRXON

Jomiy so'zi
Ma'rufxo'ja Bahodirov ijrosi

M.M. ♩ = 108

The musical score is written in 2/4 time with a tempo of 108 beats per minute. It consists of a vocal line and a piano accompaniment. The lyrics are in Uzbek and are written below the vocal line. The score is divided into several systems, each containing a vocal staff and a piano staff. The lyrics are: Ba yak ka - rash - ma Zu - lay - ho Ba yak ka - rash - ma Zu lay - ho va - shi di - li mo - ro Chu - non ra - bur ki Yu - suf di - on li Zu - lay - ho ro jona

man

Fi - g'on - ki mur - g'i di - lam

say - di tif - li no - don ast Ki

bo - lu par - shi - ka - nad mur - g'i

rish - ta bar - po - ro

Su - ju - di ho - ki da - rat bur - da -

nam - ta - man - no bud

Ba hok

me - ba - ram im - ro'z in ta -

man - no - ro

voy vo - yey

do's - ta - man

Ba on ta -

kal - lu - mi shi - rin la - bi ki

jon bax - shad

Qa - dam za - dam na - ta -

vo - nat ka - se ma - si - ho - ro

Sa - do - i no - la - i Maj - nu - ni

voy vo - ye
 ba - ro - i dar - du - i cho -
 ki Ba - roi chu bar sa - ri
 - xo - - kash po - ye - mi Lay - lo -
 ro
 Do's - ti - man
 Ni - yo - ziy
 in - chu xi - ro mas - tu qo - ma - ti
 mav - zu

Vo (ye)

Ki bur - da ast ma

yak - kam - da dil kaf - mo -

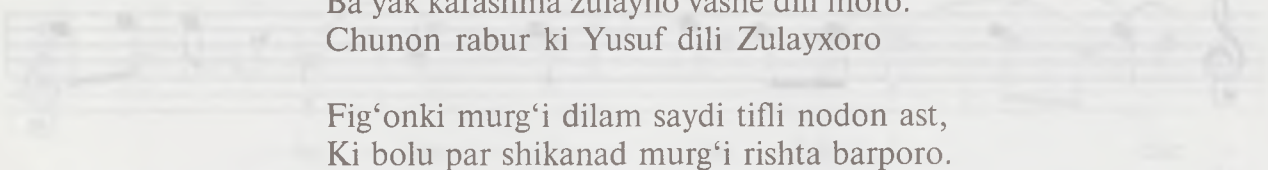
ro (ba - jo -

na - mo a - - - - a

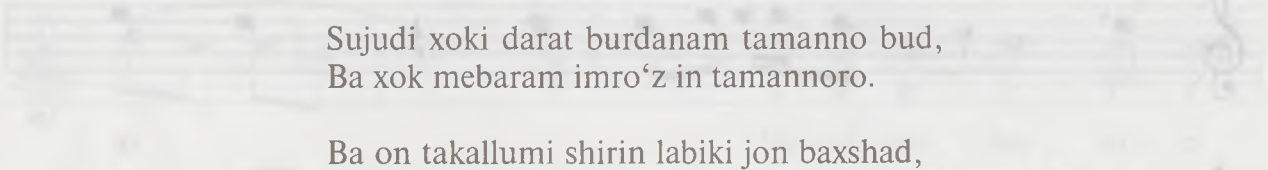
do's - ta - mo - o)

Ba yak karashma zulayho vashe dili moro.
Chunon rabur ki Yusuf dili Zulayxoro

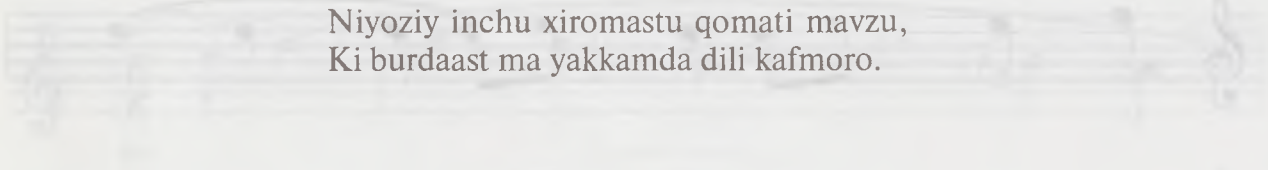
Fig'onki murg'i dilam saydi tifli nodon ast,
Ki bolu par shikanad murg'i rishta barporo.

Sujudi xoki darat burdanam tamanno bud,
Ba xok mebaram imro'z in tamannoro.

Ba on takallumi shirin labiki jon baxshad,
Qadam zadam natavonat kase masihoro.

Sadoi nolai Majnun baroi dardui choki,
Baroi chu bar sari xokash poyomi Layloro.

Niyoziy inchu xiromastu qomati mavzu,
Ki burdaast ma yakkamda dili kafmoro.

YAXSHIROQ

Habibiy so'zi
G'ulomjon Hojiqulov musiqasi va ijrosi

M.M. ♩ = 88

Men se - ni qo'l - dan a - gar boy ber - sam
o'l - gan yax - shi - roq
Dod hij - ro - nu fi - ro
- g'ing - dan qu - tul - gan yax - shi - roq
Mah - ram et
sang ko'ng - li - ma yo - rim ha - yo - li

o' - zi - ga (yey) Lax - ta lax -

ta qon yu - tib cho - ki so' - kil - gan

yax - shi - roq

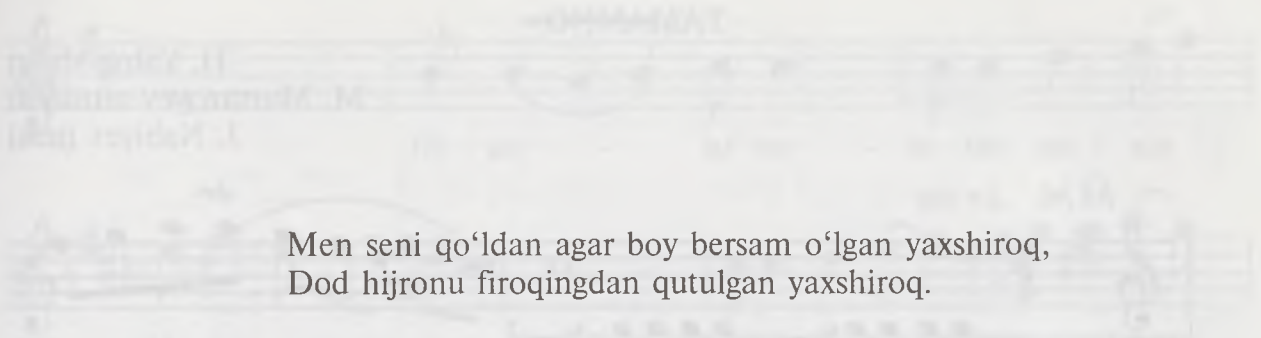
Qo'y - sa ko' ying - dan bo' - lak

qo'y - gan a - yo g'ing bir qa - da - m(a) -

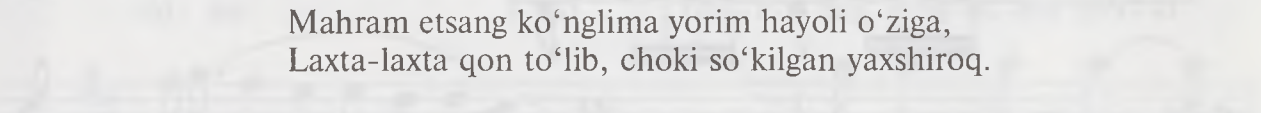
ha - Ban - di ban

di - dan si - nib yur - may bu - kil

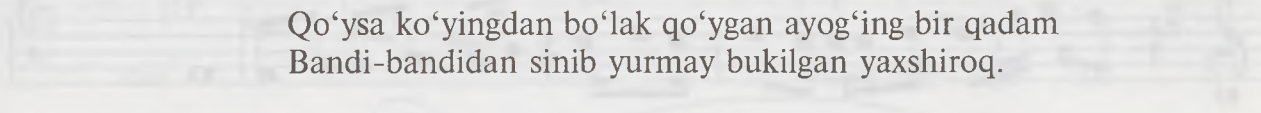
gan yax - shi - roq

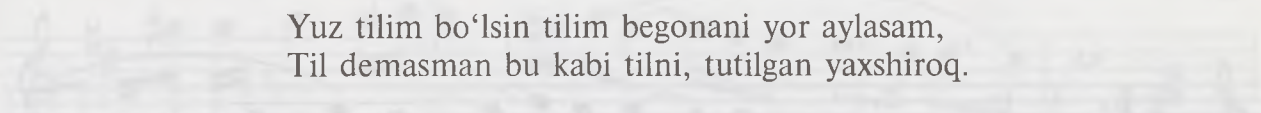
Men seni qo'ldan agar boy bersam o'lgan yaxshiroq,
Dod hijronu firoqingdan qutulgan yaxshiroq.

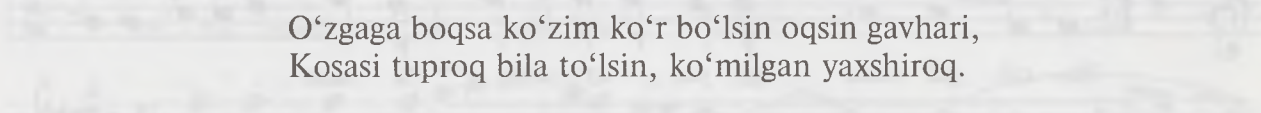
Mahram etsang ko'nghima yorim hayoli o'ziga,
Laxta-laxta qon to'lib, choki so'kilgan yaxshiroq.

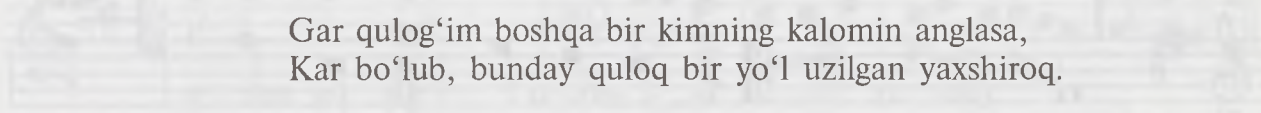
Qo'ysa ko'yingdan bo'lak qo'ygan ayog'ing bir qadam
Bandi-bandidan sinib yurmay bukilgan yaxshiroq.

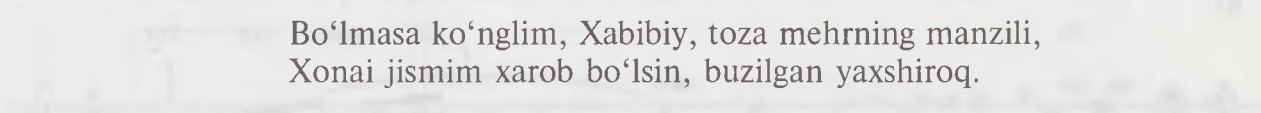
Yuz tilim bo'lsin tilim begonani yor aylasam,
Til demasman bu kabi tilni, tutilgan yaxshiroq.

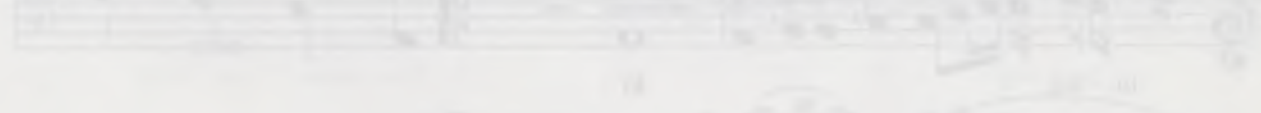

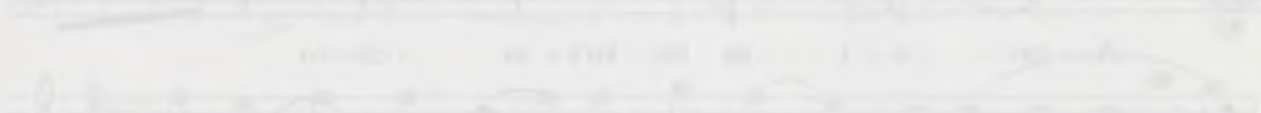
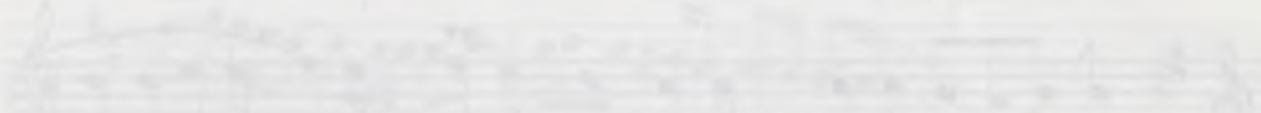

O'zgaga boqsa ko'zim ko'r bo'lsin oqsin gavhari,
Kosasi tuproq bila to'lsin, ko'milgan yaxshiroq.

Gar qulog'im boshqa bir kimning kalomin anglasa,
Kar bo'lub, bunday quloq bir yo'l uzilgan yaxshiroq.

Bo'lmasa ko'nghim, Xabibiy, toza mehrning manzili,
Xonai jismim xarob bo'lsin, buzilgan yaxshiroq.

TAMANNO

H. Yahyo she'ri
M. Murtazoyev musiqasi
J. Nabiyeu ijrosi

M.M. ♩ = 108

Bo - qib gul - shan - ga yor et - sang ta - man -

no Cha - man ay - tur

ja - mo - ling - ga ta - san - no

A - gar o - i - na bir ko'r - sa chi - ro -

ying Ya - na ko'r - moq bo' - lib ay - lar

ta - val - lo

De - gay - lar nav - ba - hor hus - nin

chi - roy - li Chi - ro - ying ming ba - hor ko' r - ki -

dan a' - lo Ko' - rish - ga har

na - fas mush - to - qi zor man

o' - zim yol - g' iz o' - zing - ga zo - ru shay

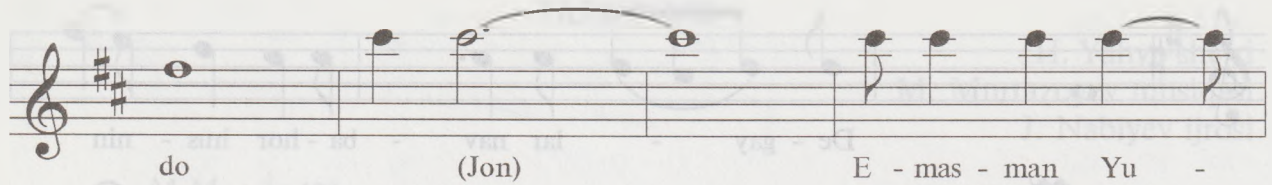
1. 2.
do

Ko' - rish - ga har na - fas mush - to - qi zor -

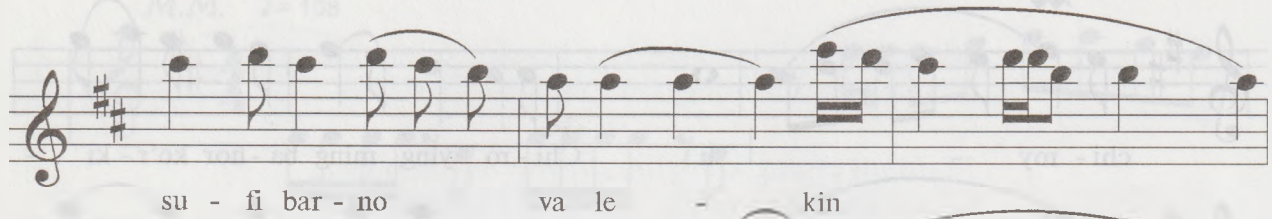
man

O' - zim yol - g' iz o' - zing - ga zo - ru shay

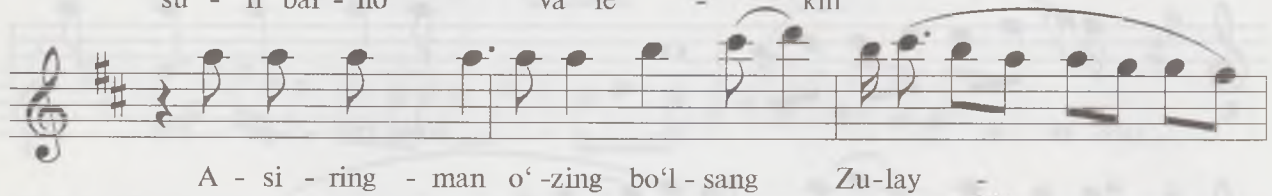
O' - zim yol - g' iz o' - zing - ga zo - ru shay

do (Jon) E - mas - man Yu -

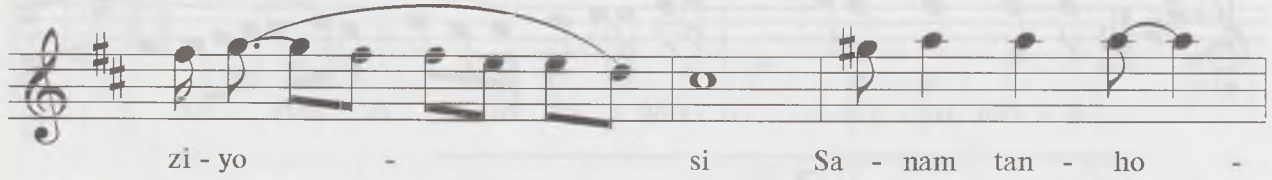
su - fi bar - no va le - kin

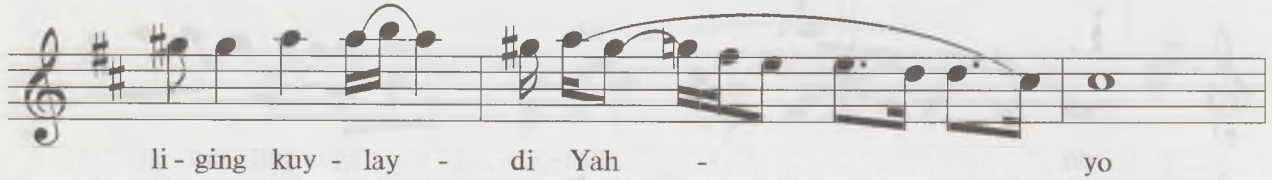
A - si - ring - man o' - zing bo'l - sang Zu - lay

ho Chi - ro - ying no - za - nin qal - bim

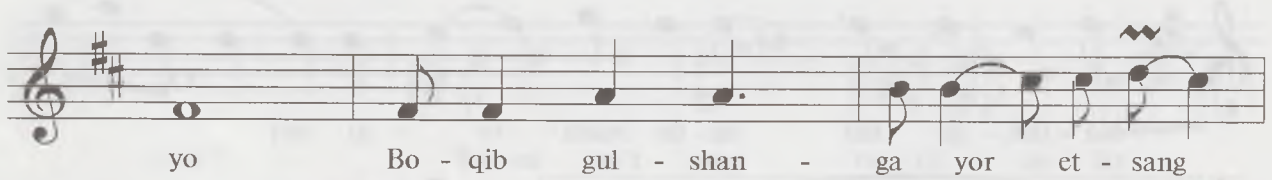
zi - yo si Sa - nam tan - ho -

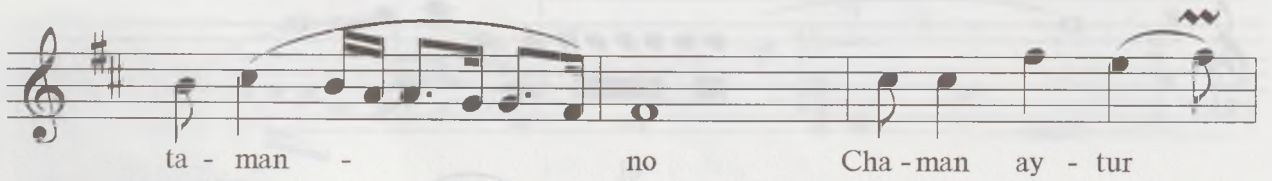
li - ging kuy - lay - di Yah - yo

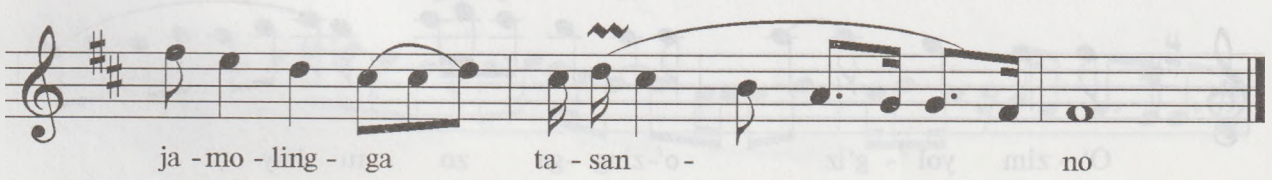
Sa - nam tan - ho - li - ging kuy - lay - di Yah -

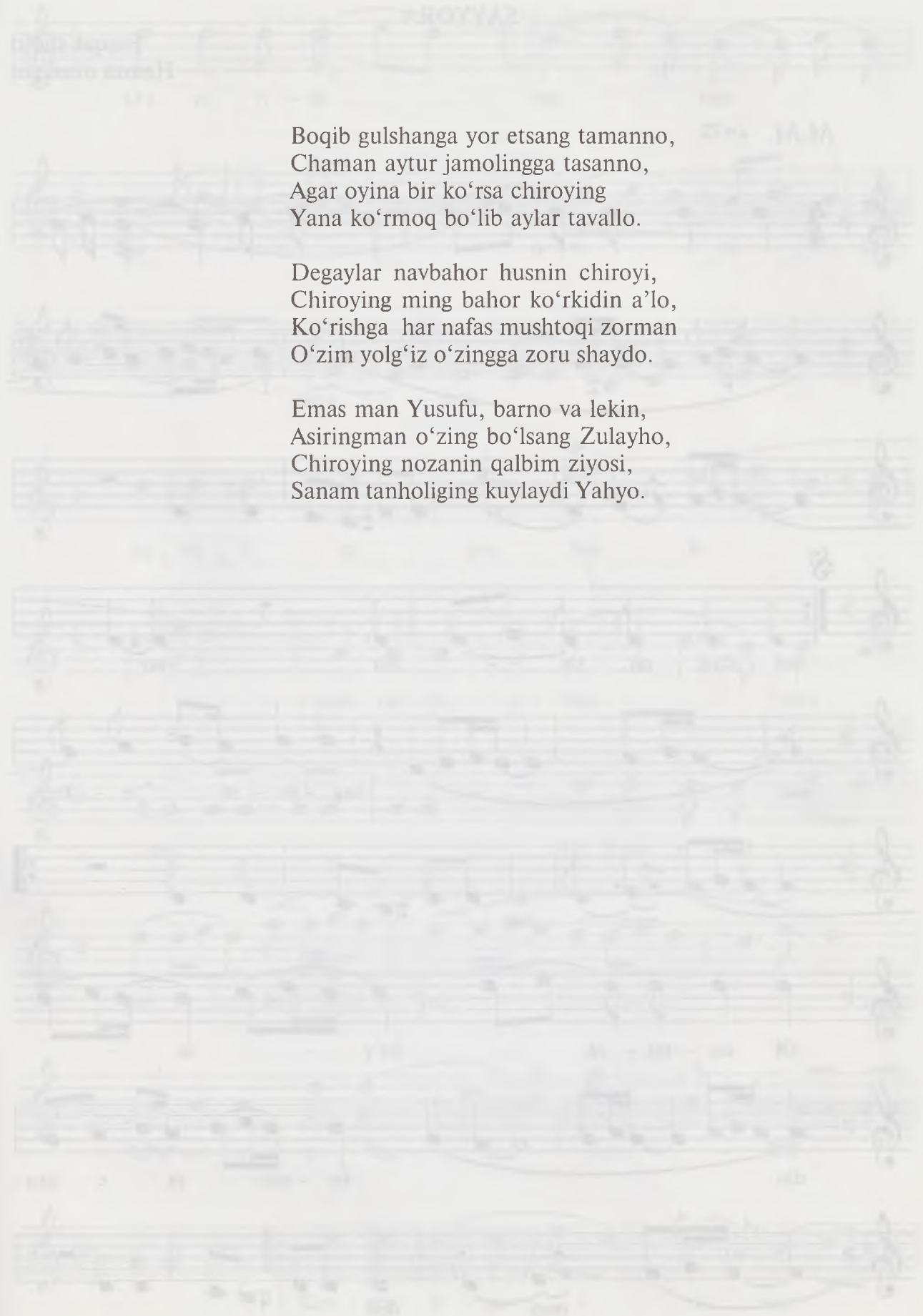
yo Bo - qib gul - shan - ga yor et - sang

ta - man - no Cha - man ay - tur

ja - mo - ling - ga ta - san - no

Boqib gulshanga yor etsang tamanno,
Chaman aytur jamolingga tasanno,
Agar oyina bir ko'rsa chiroying
Yana ko'rmoq bo'lib aylar tavallo.

Degaylar navbahor husnin chiroyi,
Chiroying ming bahor ko'rkidin a'lo,
Ko'rishga har nafas mushtoqi zorman
O'zim yolg'iz o'zingga zoru shaydo.

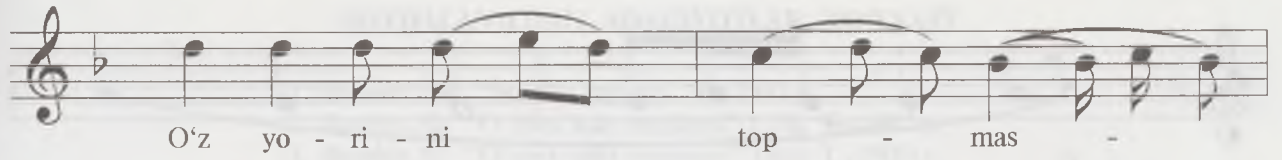
Emas man Yusufu, barno va lekin,
Asiringman o'zing bo'lsang Zulayho,
Chiroying nozanin qalbim ziyosi,
Sanam tanholiging kuylaydi Yahyo.

SAYYORA

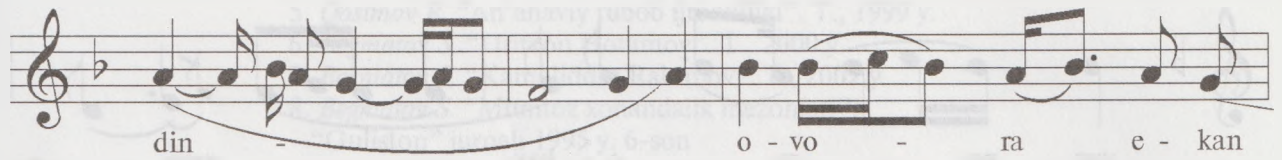
Furqat she'ri
Hamza musiqasi

M.M. ♩ = 72

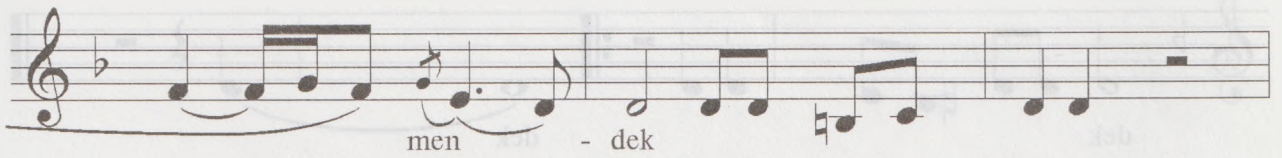
Say - ding qo' - ya - ber say
yod say - yo - ra e - kan
men - dek
Ol do - mi - ni bo'y - ni
din be - cho - ra - ture - kan
men dek

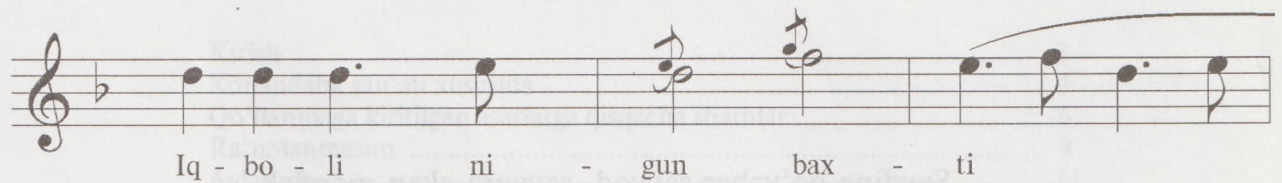
O'z yo - ri - ni top - mas -

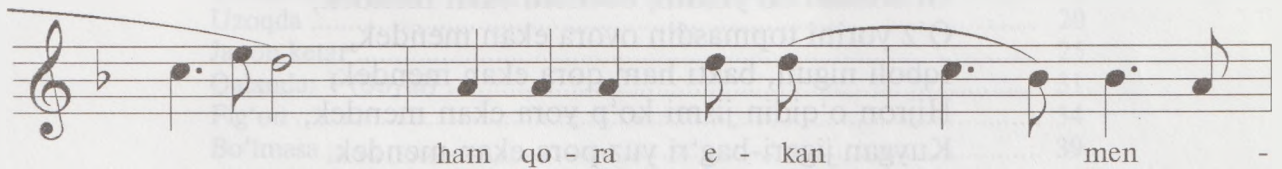
din o - vo - ra e - kan

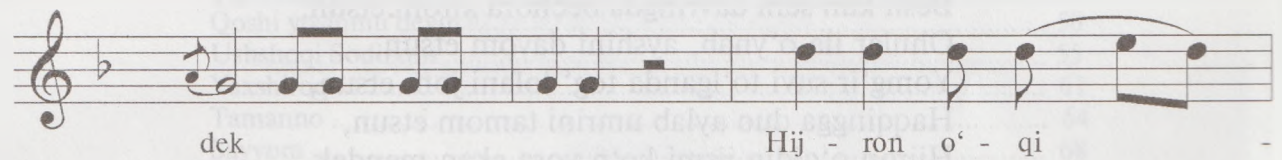
men - dek

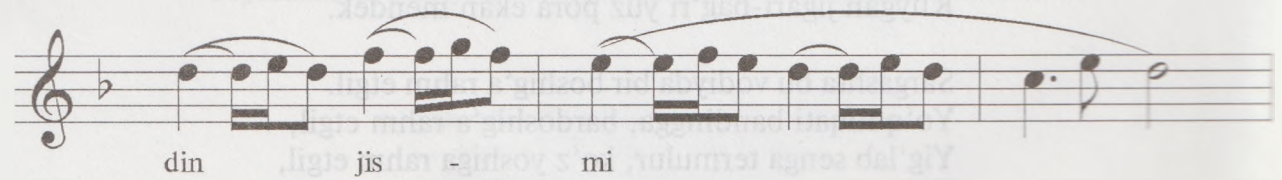
Iq - bo - li ni - gun bax - ti

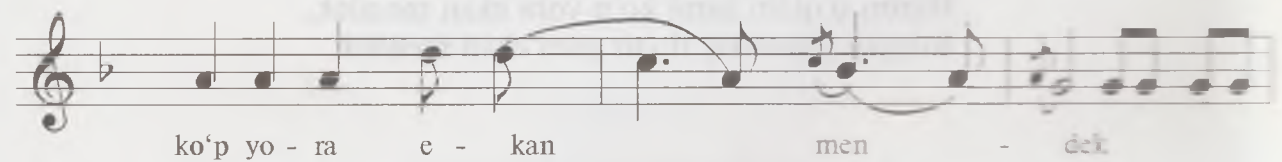
ham qo - ra e - kan men -

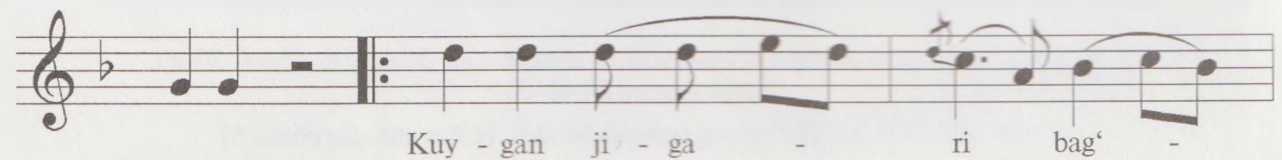
dek Hij - ron o' - qi

din jis - mi

ko'p yo - ra e - kan men - dek

Kuy - gan ji - ga - ri bag' -

ri
yuz po - ra e - kan men -
dek dek

Sayding qo'yaber sayyod, sayyora ekan mendek,
Ol domini bo'ynidin, bechora ekan mendek,
O'z yorini topmasdin ovora ekan mendek,
Iqboli nigun, baxti ham qora ekan mendek,
Hijron o'qidin jismi ko'p yora ekan mendek,
Kuygan jigari-bag'ri yuz pora ekan mendek.

Besh kun seni davringda bechora xirom etsun;
Ohular ila o'ynab, ayshini davom etsun,
Yomg'ir suvi to'lganda tog' lolani jom etsun,
Haqqingga duo aylab umrini tamom etsun,
Hijron o'qidin jismi ko'p yora ekan mendek,
Kuygan jigari-bag'ri yuz pora ekan mendek.

Sargashta bu vodiya bir boshig'a rahm etgil.
Yo'q toqati bandingga, bardoshig'a rahm etgil,
Yig'lab senga termulur, ko'z yoshiga rahm etgil,
Rahm etmasang o'ziga, yo'ldoshiga rahm etgil,
Hijron o'qidin jismi ko'p yora ekan mendek,
Kuygan jigari-bag'ri yuz pora ekan mendek.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Akbarov I.A. "Musiqqa lug'ati". T., 1987 y.
2. Rajabiy Yu. "O'zbek xalq musiqasi" 1 jild. T., 1955 y.
3. Rajabiy Yu. "O'zbek xalq musiqasi" 3 jild. T., 1959 y.
4. Rajabov I. "Maqomlar masalasiga doir". T., 1963 y.
5. Qosimov R. "An'anaviy rubob ijrochiligi". T., 1999 y.
6. Begmatov S. "Orifxon Hotamov". T., 2000 y.
7. Begmatov S. "Kamoliddin Rahimov". T., 2002 y.
8. Begmatov S. "Mumtoz xonandalik mezonlari".
"Guliston" jurnali 1995 y. 6-son

MUNDARIJA

Kirish	3
Xonandalik san'ati xususida	4
Qo'llanmaga kiritilgan asarlarga qisqacha sharhlar	6
Ra'nolanmasun	8
Aylagach	11
Toshkent suvorasi	15
Uzoqda	20
Janon ketar	25
Qalandar I (Soyai)	31
Fig'on	34
Bo'lmasa	39
Naylayin	42
Yigitlikda	45
Qoshi yosinmu deyin	50
Ushshoqi Sodirxon	55
Yaxshiroq	61
Tamanno	64
Sayyora	68
Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati	71

Mashrab Ermatov

AN'ANAVIY XONANDALIK

Akademik litsey va kasb-hunar kollejlari uchun o'quv qo'llanma

O'zbek tilida

Muharirlar *O'. Toshmatov, I. Fayzullayeva*

Badiiy muharir *T. Sa'dulla*

Texnik muharir *V. Veremeyuk*

Musahhih *Z. Karimova*

Kompyuterda sahifalovchi *O'. Toshmatov*

IB № 486

Bosishga ruxsat etildi. 10. 08. 2003. Bichimi 60x84 1/8. Nashr bosma tabog'i 8,0.
Shartli bosma tabog'i 8,37. Adadi 3000 nusxa. Bahosi shartnoma asosida. Buyurtma № 188.

A. Qodiriy nomidagi xalq merosi nashryoti. Toshkent-129, Navoiy ko'chasi, 30-uy.
Nashr raqami № 42-03.

«ARNAPRINT» MCHJ bosmaxonasida bosildi. H.Boyqaro ko'chasi, 51

